

Veres-László Erika

MAGYARORSZÁG KÖRNYEZETVÉDELMI IGAZGATÁSÁNAK FEJLŐDÉSTÖRTÉNETI ÁTTEKINTÉSE A KIEGYEZÉSTŐL NAPJAINKIG

Historical Overview of Environmental Protection in Hungary from the Austro-Hungarian Compromise to the Present Day

Veres-László Erika okleveles környezetmérnök, doktori hallgató, Nemzeti Köszolgálati Egyetem Közigazgatás-tudományi Doktori Iskola, laszlo.erika@uni-nke.hu

A közigazgatás különböző szintjeinek vizsgálata során felmerül a kérdés, hogy napjaink közigazgatási feladatai hogyan alakultak ki a környezetvédelem tekintetében. Jelen tanulmány bemutatja, hogy hazánk főbb történelmi eseményeihez milyen főbb környezetvédelmi közigazgatási cselekmények társultak, hogyan fejlődött a környezetvédelmi igazgatás és annak intézményrendszere, valamint hogyan és milyen társadalmi hatásokra alakultak ki a főbb, környezetvédelmet szolgáló jogszabályok. Céлом volt, hogy ismertessem, a közigazgatási feladatokat hogyan befolyásolták a politikai, gazdasági és történelmi behatások, milyen fejlődésen mentek keresztül. Annak érdekében, hogy az áttekintést bizonyos keretek közé szorítsam, a környezetvédelem fejlődését egy korábbi cikkemhez hasonlóan a kiegyezéstől napjainkig tekintem át. A téma összetettségére való tekintettel csak a konkrét környezetvédelmi feladatokkal rendelkező intézményeket mutatom be, a teljesség igénye nélkül. A kutatás során számos korabeli jogszabályt, újságcikket, történelmi és levéltári kiadványt tekintettem át. Jelen tanulmányt a Magyarország vízügyi igazgatásának fejlődéstörténeti áttekintése a kiegyezéstől napjainkig¹ című cikkem kiegészítéseként kívánom bemutatni. A cikkben jól kirajzolódik az a megállapítás, hogy szoros összefüggés van a társadalmi, gazdasági és politikai jelenségek, valamint az adott kor közigazgatási folyamatai között.

KULCSSZAVAK: környezetvédelem, közigazgatás, intézményrendszer, fejlődéstörténet, környezetvédelmi igazgatás

¹ László 2019: 80–105.

When examining the various levels of public administration, the question arises as to how the tasks of today's public administration have evolved in relation to environmental protection. The present study will show how the main historical events in our country have been accompanied by the main environmental administrative acts. How the environmental administration and its institutional system have evolved, and how and in response to what societal impacts the main environmental legislation has developed. My aim was to show how administrative tasks have been affected by political, economic and historical influences and how they have evolved. In order to keep the overview within certain limits, I will look at the development of environmental protection from the time of the Compromise to the present day, as I did in an earlier article. In view of the complexity of the subject, only the institutions with specific environmental responsibilities will be described, without claiming to be exhaustive. In the course of the research, a number of contemporary legal texts, newspaper articles, historical and archival publications have been reviewed. The present study is intended as a supplement to the article entitled A Historical Overview of the Development of Water Management in Hungary from the Restoration of the Austro-Hungarian Empire to the Present Day. The article clearly shows that there is a close connection between social, economic and political phenomena and the administrative processes of the time.

KEYWORDS: environmental protection, public administration, institutional system, history of development, environmental administration

BEVEZETÉS

A környezetvédelmet már az emberiség megjelenésétől kezdve aktuális témának tekinthetnénk, hiszen mióta ember él a földön – de főként az ipari forradalom óta –, a technológia, az ipar és a mezőgazdaság fejlődésével egyre több hulladékot termelünk, szennyezzük a levegőt, a talajt és vizeinket. Az iparosodás és az urbanizációs folyamatok, a megnövekedett populációszám mind-mind hozzájárul a környezetvédelmi problémákhoz, olyannyira, hogy a környezetvédelem nemcsak szükségessé, hanem napjainkra létkérdéssé vált. Releváns károk mutatkoznak a talajban, a levegőben és a vízbázisokban, továbbá nehézséget okoznak a zaj- és rezgésvédelmi, valamint a hulladékgazdálkodási problémák. Ahhoz, hogy a környezetvédelmet állami szinten megfelelő módon tudjuk koordinálni, nagy szükség van a környezetvédelmi igazgatásra. Felmerül a kérdés, hogy hazánk környezetvédelmi igazgatásának központi szervei milyen fejlődési utat jártak be, és mennyiben tudnak megfelelni a jövő kihívásainak.

A TÉMAVÁLASZTÁS AKTUALITÁSA

2015. szeptember 25. és 27. között az ENSZ tagállamai az Egyesült Nemzetek Szervezetének New York-i székházában új globális fenntartható fejlődési célokról döntöttek. Ennek

eredményeként elfogadták a 2030-ig tartó időszakra vonatkozó *Fenntartható fejlődési keretrendszer*t és az abban foglalt 17 fenntartható fejlesztési célt, valamint a hozzájuk tartozó 169 kapcsolódó konkrét környezetvédelmi célkitűzést. A kezdeményezéshez más nemzetközi szervezetek is csatlakoztak. A célok elérése érdekében például az Európai Unió 2019 decemberében előterjesztette az *Európai zöld megállapodás* elnevezésű közleményét, amelyben különös figyelmet kapott az éghajlat- és környezetvédelmi kihívások kezelése. Az *Európai zöld megállapodás* fő építőköveként az unió 2020-ban kidolgozta a körforgásos gazdaságra vonatkozó cselekvési tervet. Napjainkra az ebben rögzített célok megvalósítását illetően mind a verseny-, mind a közsféra szereplőinek számottevő feladata keletkezett, hiszen a környezet megóvása a jövő nemzedékek számára az Európai Uniónak és hazánknak is kötelessége. Az állam végzi az ezzel kapcsolatos jogi szabályozást, a környezet védelmével összefüggő jogok és kötelezettségek megállapítását, megtartásuk ellenőrzését, valamint a környezet hazai védelmének tervezését és irányítását.

A magyar állam a különböző közigazgatási szervei és a helyi önkormányzatok útján biztosítja a környezet védelméhez fűződő állampolgári jogok és a más államokkal vagy nemzetközi szervezetekkel kötött környezetvédelmi egyezmények, szerződések érvényesülését. A kitűzött célok elérése érdekében az államnak folyamatosan fejlesztenie kell a közigazgatási rendszerét. Ahhoz, hogy a környezetvédelem intézményesülését és fejlődési útját átlássuk, amely a mai kor globális, összetett környezeti problémáinak orvoslására hivatott, érdemes áttekinteni a környezetvédelmi igazgatás kialakulásának főbb közigazgatási és társadalmi mérföldköveit. A téma kutatása során számos környezetvédelmi vonatkozású gyakorlati példa és korabeli probléma látott napvilágot, amelyet a történeti áttekintés érdekesebbé tétele céljából az egyes fejezetekben ismertettek. Jelen tanulmány nem tér ki a cselekvési tervekben és egyéb programokban meghatározott feladatokra, inkább az intézményi, jogi és közigazgatási változásokat mutatja be.

A KÖRNYEZETVÉDELEM INTÉZMÉNYESÜLÉSÉNEK FEJLŐDÉSTÖRTÉNETE

A mai értelemben vett környezetvédelem mint kifejezés és tevékenység hazánkban és a világ többi részén is csak az 1960-as évektől mondható számottevőnek. Magyarországon törvényi szinten csak 1976 óta létezik, mégis számos, a korábbi időszakokból származó gyakorlati példa is alátámasztja szükségességét és jelenlétét a jogszabályi környezetben. E rendszerszemléletű áttekintés segítséget nyújthat mai formájának megértéséhez, valamint az ehhez kapcsolódó kutatások alapjául is szolgálhat. Az alábbi fejezetekben a környezetvédelem lényegesebb területeit, az azokhoz kapcsolódó közigazgatási és intézményi változásokat, valamint a főbb jogszabályi változásokat kívánom bemutatni a 19. századtól kezdve hat történelmi korszakon át.

Magyarország környezetvédelmi igazgatása az 1848–1918 közötti időszakban

Az 1848–49-es polgári forradalom és szabadságharc Magyarország társadalmi, gazdasági és közigazgatási életében lezárta a feudalizmus korát, és utat nyitott a polgári állam, egyben egy új közigazgatási rendszer felé. Az új rendszer egyik legfontosabb reformja az 1848. évi III. törvénycikkkel² létrehozott független magyar felelős minisztérium megalakítása volt.

A szabadságharc leverése után Magyarország területi kiterjedését és közigazgatási rendszerét egy ideig az 1849. október 24-én hozott ideiglenes rendelet határozta meg, amely az országot öt katonai, azon belül több polgári kerületre osztotta. Ezt követően hazánk kormányzati önállósága megszűnt, igazgatási szervezetét a birodalmi egység kiépítése jegyében alárendelték a bécsi kormánynak. A közel öt évig tartó közigazgatási átszervezés 1854. április 29-én fejeződött be, és eredményeként a katonai kerületek kormányzati kerületekké alakultak, valamint a polgári kerületek megszűntek. Ez a közigazgatási rendszer 1860-ig, az októberi diploma kibocsátásáig működött, majd visszaállították a Helytartótanácsot, valamint részlegesen a megyei, illetve a szabad királyi városi autonómiákat.³

Az 1867-ben létrejött kiegyezés hatására Magyarország számára megnyílt az út a polgári átalakulás felé. Az önálló magyar kormány 1867. február 20-án kezdte meg működését. Első lépésként a kormányzat az 1869. évi IV. törvénycikkkel⁴ elválasztotta az igazságszolgáltatást a közigazgatástól. Ezt követte az 1870. évi XLII. törvénycikk a köztörvényhatóságok rendezéséről,⁵ amely lehetővé tette a középfokú közigazgatás polgári átalakítását. A polgári közigazgatás központi szervei a minisztériumok és az országos hatáskörrel rendelkező hivatalok voltak. A vármegyék és a törvényhatósági joggal felruházott városok élén a megyei, illetve városi főispán állt.⁶

A kormány megalakulásakor a belügyi, az igazságügyi, a pénzügyi, a vallás- és közoktatásügyi, a földművelés-, ipar- és kereskedelemügyi, a közmunka- és közlekedésügyi, a király személye körüli és a honvédelmi tárcát hozták létre. A mai értelemben vett környezetvédelmi ügyek felső szintű irányítása ebben az időszakban elsősorban a Földművelés-, Ipar- és Kereskedelemügyi Magyar Királyi Minisztérium hatáskörébe tartozott.⁷ A minisztérium élére Batthyány Lajos 1848-ban Klauzál Gábort nevezte ki. A mezőgazdasági és ipari fejlesztések során a minisztérium feladatköre annyira átalakult és kibővült, hogy az ügyköréhez tartozó feladatokat egy idő után már nem volt képes egy szervezetként ellátni.⁸

Az ipar fejlődésével arányosan nemcsak a minisztérium feladatai szaporodtak meg, hanem a környezeti ártalmak is. Poroszkay Ignác mérnök már 1863-ban foglalkozott

² 1848. évi III. törvénycikk.

³ BERNICS 1988: 184.

⁴ 1869. évi IV. törvénycikk.

⁵ 1870. évi XLII. törvénycikk.

⁶ CSELÉNYI 1995: 38.

⁷ Idesorolnám még a vízügyek egy részével foglalkozó Közmunka- és Közlekedésügyi Minisztériumot is.

⁸ KISS 1958: 3.

a kérdéssel a *Mint lehetne Pestet jobb levegővel és jobb kutakkal ellátni?* című írásában,⁹ amely arról árulkodik, hogy az 1850-es évektől Budapest légszennyezettséggel és csatornázással összefüggő problémái állandósultak. Ebben az időszakban nehéz volt eldönteni, hogy mekkora mértékben járultak hozzá a szennyezések negatív hatásaihoz a lakossági és menyinyben az ipari szereplők kibocsátásai, továbbá ekkor realizálódott az is, hogy a környezetvédelem érdekében szabályozási tevékenységre lesz szüksége az országnak, amelynek előkészületeit meg is kezdték.

A környezetvédelem kialakulásához és intézményesüléséhez járult hozzá minden olyan ipari fejlesztés, amely közvetlen hatást gyakorolt a környezetre és az emberi egészségre. Ilyen volt például az a szesz- és élesztőgyár, amelyet Gschwindt Mihály alapított 1856-ban a mai Budapesten. Ez lett az első szeszfinomításra is alkalmas üzem Magyarországon. Ugyanebben az évben, december 24-én szintén a fővárosban üzembe helyezték az első gázgyárat, amivel kezdetét vette a világításra szolgáló gázszolgáltatás. A világításra alkalmas gázt akkoriban légszesznek nevezték.¹⁰ Gärtner Ágoston 1896-ban kiadott *A közegészségtan alapvonalai* című művében¹¹ már szólt a „szénoxydmérgezés”-ről, amelyről azt írta, hogy a világító gáz a talajban lévő sérült gázvezetésekből az épületekbe jutva fejtette ki mérgező hatását vagy okozott robbanásveszélyt a közterületeken. Külön fejezetben foglalkozott a hulladékok egészségügyi jelentőségének bemutatásával, amelyben szó esett az utcára kerülő szemétről és házi szennyvízről, valamint ezek talajtani és mikrobiológiai egészségkárosító hatásáról is. A mű korabeli leírásai alapján megfigyelhetők a fejlődéssel, iparosodással együtt jelentkező környezetvédelmi problémák, amelyek nem egy esetben jártak egészségkárosító hatással, és amelyek indukálták a környezetvédelmi szabályozás kialakítását és a feladatok meghatározását.

Az iparosodáshoz köthető környezetvédelmi problémák megjelenését támasztja alá az 1872-ben kiadott ipartörvényünk is, amelynek 8. paragrafusában az alábbi környezetvédelmi vonatkozású rendelkezést tartalmazza: „Ha valamely iparág gyakorlása oly üzletelek felállításával jár, melyek fekvésük vagy az üzlet minémüségé által a szomszéd birtokosokat vagy lakókat, avagy egyáltalában a közönséget háborgatják, megkárosíthatják vagy veszélyeztethetik, ily telepek az alább körülírt eljárás mellett csak iparhatósági engedély alapján állíthatnak fel.”¹² Ez a törvény az ipari eredetű környezetkárosítás megelőzését és elhárítását szándékozott elősegíteni a maga formájában.¹³ Erre azért is volt szükség, mert az 1880-as években az ipar új területeken indult fejlődésnek. Ebben az időszakban kezdődött a bőr- és üvegipar korszerűsítése, a gyáripar több új ágának, úgymint a cellulózgyártás, az olajfinomítás, a műtrágyagyártás és az elektrotechnikai ipar fejlődése, de ekkor lendült fel a cukor-, a tégl-, a sör- és a gépgyártás, valamint a kohászat is.¹⁴

⁹ POROSZKAY 1863.

¹⁰ MÓRA-PRÓDER-GAZDA 2015.

¹¹ GÄRTNER 1896: 237.

¹² 1872. évi VIII. törvénycikk 8. §.

¹³ PRÓDER 2012: 201.

¹⁴ CSONKARÉTI 1987: 6.

Nem sokkal később a vízjogról szóló 1885. évi XXIII. törvénycikk 24. paragrafusa már kifejezetten tiltotta a vizek ártalmas anyaggal való megfertőzését,¹⁵ ami szintén az ipar fejlődésével hozható párhuzamba. A gyáraktól, bányáktól és más nagyvállalatoktól származó hulladékok és egyéb szennyező anyagok környezetbe juttatásának szabályozását, valamint a környezet védelmének követelményeit a törvénycikk a hatóságok jogkörébe utalta. Az ipari tevékenységekben bővelkedő területek kialakulásával, a közlekedés fejlődésével számos nagyváros jött létre, ami az életminőség javulásával és az urbanizációs folyamatok megindulásával járt együtt. A kor ipari fejlődését és az olajfinomítás fellendülését támasztja alá, hogy 1854 és 1898 között 19 új finomító létesítése vált szükségessé az ipari és egyéb szükségletek kielégítéséhez hazánkban.¹⁶ Megkezdődött a környezetvédelmi feladatok intézményesülése is.

Az iparosodás okozta környezetvédelmi problémák feltárásában fontos szerepe volt a vegykísérleti állomásoknak. Erre bizonyítékuul szolgál a Rimamurány-Salgótarjáni Vasmű Rt. irattári anyaga, amelyben arról írnak, hogy már az 1890-es évek elején napvilágot láttak a vasmű vízszennyezésével és -tisztításával kapcsolatos problémák. A Füleki járás főszolgabírója 1894 márciusában Kisterenyénél vízmintát vett a Zagyva folyóból, amelyből az Országos M. Kir. Chemiai Intézet és Központi Vegykísérleti Állomás megállapította a szennyezettséget. A szennyezést a Salgótarjáni Acélgár használt üzemvize okozta, amelyet a Salgó-patakba eresztettek be. Az alispán felszólította a részvénytársaságot a víztisztításra. Ettől kezdve Salgótarjában és az egész országban központi jelentőségűvé vált az élővizek szennyezésektől való megóvása.¹⁷

Az Országos M. Kir. Chemiai Intézet és Központi Vegykísérleti Állomást 1881-ben állította fel a Földművelés-, Ipar- és Kereskedelemügyi Minisztérium. Az intézet, amely későbbi elnevezését és szervezeti struktúráját 1892-ben nyerte el, közvetlenül a minisztériumnak volt alárendelve. Feladatai közé tartozott a mezőgazdasági és a mezőgazdasági kémiával kapcsolatos tudományos kísérletek lefolytatása, a kereskedelmi, pénzügyi és vámpolitikát érintő kémiai szakkérdések megválaszolása a kormánynak, a borvizsgálatok elvégzése, a kereskedelmi forgalomba kerülő ipari és gazdasági cikkek vizsgálata, továbbá minden, a minisztériumtól kapott, kémiával kapcsolatos munka teljesítése és az azokhoz kapcsolódó véleményezés.¹⁸

Vizeink védelme mellett fontos feladatnak bizonyult erdeink oltalmának törvényi szintű biztosítása, ezért az 1860-as években kidolgozták az első hazai erdőtörvény tervezetét. 1867–68 táján a tervezetet felterjesztették a Földművelés-, Ipar és Kereskedelemügyi Minisztériumba, ahol hosszas munka után megalkották az 1879. évi XXXI. törvénycikket, az első erdőtörvényünket.¹⁹ A rendelet létrehozását az 1873-as válság következtében történt nagy fokú erdőirtások is sürgették. Kiemelt célja volt a szakszerű erdőgazdálkodás

¹⁵ 1885. évi XXIII. törvénycikk 24. §.

¹⁶ SRÁGLI 2005: 15.

¹⁷ KOROKNAI-SCHLEGEL 1978: 52.

¹⁸ Országos M. Kir. Chemiai Intézet és Központi Vegykísérleti Állomás 1907.

¹⁹ 1879. évi XXXI. törvénycikk. Erdőtörvény.

elterjesztése, annak törvénybe iktatása, valamint a hozzá kapcsolódó feladat ellátását szolgáló szakigazgatási és a tényleges megvalósítás felügyeletéhez, ellenőrzéséhez szükséges közigazgatási szervek megalkotása.²⁰ A törvény szabályozta továbbá az új erdőtelepitéseket, az erdőrendészet hatósági szervezetét, az erdőkben történő tűzrakást, valamint foglalkozott a futóhomok és a kopár területek erdősítésével.

A föld- és talajvédelem is fejlődésnek indult. 1869. június 18-án megalapították a Magyar Királyi Földtani Intézetet, amely napjainkra az ország legrégebbi tudományos kutatóintézete lett. Az intézmény a földművelés-, ipar- és kereskedelemügyi miniszter által 1868-ban a minisztériumban felállított Magyar Királyi Földtani Osztályból jött létre. Az alapító okirat szerint több, földméréssel kapcsolatos feladatkört is ellátott, de a környezetvédelemhez talán leginkább kapcsolódó teendője mezőgazdasági, bányászati és ipari szempontból a talaj, ásvány és kőzet vegyelemzése volt.²¹

1870. április 8-án megalakult a Meteorológiai és Földdelejességi Magyar Királyi Központi Intézet,²² amely a mai Országos Meteorológiai Szolgálat (OMSZ) elődjének tekinthető. Ekkor kezdődött meg hazánkban az önálló, szervezett meteorológiai munka. A meteorológiai mérőhálózatok fontos adatokkal szolgálnak a környezetben végbemenő folyamatokról, amelyek közvetlen hatással vannak az élet-, egészség- és vagyónvédelemre. Környezetvédelmi szempontból az intézet fennállása mindig is fontos volt a mezőgazdaságot, a vízgazdálkodást, valamint a vízkárelhárítást érintő intézkedések meghozatalában.

Az eddigi áttekintésből is látszik, hogy a környezetvédelemhez kötődő feladatok és az azokhoz tartozó háttérintézmények közvetlen vagy közvetett módon már az 1800-as években is olyan minisztérium(ok)hoz kapcsolódtak, amelyek a természeti környezettel (víz, levegő, talaj), mezőgazdasággal vagy ipari és bányászati tevékenységekkel foglalkoztak. Ezek a folyamatok megteremtették az adott terület környezetvédelmi szabályozásának jogszabályi és intézményi alapját.

1889. június 15-én a megnövekedett feladatok hatására a Földművelés-, Ipar- és Kereskedelemügyi Minisztérium megszűnt,²³ szerepét június 16-tól a Földművelésügyi Minisztérium²⁴ vette át. Fontos megemlíteni, hogy ebben az időben a minisztérium feladatait különböző szakképzettségű és rangú tisztviselők látták el.²⁵ A kiegyezés idején a minisztériumi tisztviselők mintegy fele nemesi származású volt, és egyes szakirodalmak szerint a hivatalnokoknak már a felmenői is, gyakran több generáción keresztül, a központi államigazgatásban szolgáltak.²⁶ A minisztérium alá rendelt szakigazgatási szervek, amelyek részben hatósági, részben pedig szakszervek voltak, az ország egész területét lefedték.

²⁰ TAKÁCS 1976: 242.

²¹ HÁLA 1999: 9.

²² Százéves a magyar meteorológia 1970: 5.

²³ Az 1889. évi XVIII. törvénycikk értelmében.

²⁴ A minisztérium működését meghatározó jogszabályok, rendeletek, szervezeti és ügyviteli szabályzatok 1890-től a *Földművelési Értesítő* című hivatalos hetilapban jelentek meg és váltak elérhetővé a szakmabeliek számára.

²⁵ KISS 1963: 160.

²⁶ BENEDEK 2001: 146.

Közigazgatási szempontból jelentős állomásnak számított ebben az időszakban a közigazgatási bizottságok felállításáról szóló 1876. évi VI. törvénycikk²⁷ megalkotása, amely az állami hatáskör további kiterjesztését tette lehetővé, és amely a középfokú közigazgatás országos reformjához kapcsolódott. A közigazgatási bizottság nem törvényhatósági, hanem önálló állami szerv volt, szervezetileg azonban kapcsolódott a megyei törvényhatósághoz. Létrehozásával, működésével korlátozódott a megyei törvényhatóság önkormányzati önállósága és nőtt a megyei közigazgatásban a központi, állami szerep, ugyanakkor a megyének beleszólást biztosított az állami szakszervek működésébe.²⁸ A bizottságok feladata tehát az volt, hogy megteremtsék a vármegyei közigazgatás és az állami szakigazgatás közötti összhangot.

Említettem korábban, hogy a közigazgatás átalakulásával párhuzamosan a kor sajátos és markáns problémakörévé nőtte ki magát az ipari fejlődéssel együtt járó környezeti szennyezések jelenléte. Az ipari és urbanizációs változások hatására azonban nemcsak a sokszor szemmel láthatatlan szennyezések okoztak problémát a lakosság körében, hanem a közterületek, utak, járdák mentén otthagyt legkülönbözőbb fertőzést okozó anyagok is.

A belügyminiszter által 1890-ben kiadott 42341. számú körrendeletben megjelentek olyan közegészségügyi és köztisztasági előírások, amelyeknek környezetvédelmi vonatkozása volt. A rendelet különös figyelmet kívánt fordítani a levegő, a talaj és az ivóvíz tisztaságának megóvására, a közutak kitisztítására, valamint az élelmiszerekre, élvezeti cikkekre és italokra gyakorolt közegészségügyi felügyeletre is. A nyári időszakra tekintettel – a gyümölcsök érése és az élelmiszerek gyorsabb rothadása következtében – meghatározó volt a piaci rendőrség fokozottabb fellépése, továbbá a vágóhidak és azok környékének, valamint a vendéglők, korcsmák és azok udvarainak folytonos tisztán tartása. A szerves anyagokat tartalmazó hulladékokra kiemelt figyelmet fordítottak, így fontos feladattá vált a szenny eltávolítása és a hulladékok által „befertőztetett” helyeknek naponként való „fertőtlenítése”.²⁹

A fejlődés következtében a 19. század végére a kor sajátosságává vált a természeti környezet és az emberi egészség egyre nagyobb szennyezése, ami abból is látszik, hogy a szakirodalomban és a korabeli nyomtatott sajtóban egyre több helyen írnak ezekről a problémákról. A *Budapest és környéke természetrajzi, orvosi és közmivelődési leírása* második kötetében például számos ponton olvashatunk ennek a korszaknak a köztisztasági, a mai értelemben véve hulladékgazdálkodási és környezetvédelmi helyzetéről. A dokumentum XI. szakasza foglalkozik az utak öntözésével, a járdák tisztításával, az utcai szeméttel, a házi és gyári hulladékokkal, valamint azok kihordásával, a szemétkerakással és a köztisztasági szabályzattal.³⁰ A járdák tisztítása a lakosság, az utaké pedig a főváros feladata volt (vállalkozások útján). 1879 májusában életbe lépett a főváros első köztisztasági szabályrendelete, amely

²⁷ 1876. évi VI. törvénycikk.

²⁸ BARTA-LABÁDI-TAKÁCS 1986: 72.

²⁹ SZAPÁRY 1890: I.

³⁰ PATRUBÁNY 1879: 390–478.

már figyelmet fordított a hulladékokkal kapcsolatos problémák kezelésére is.³¹ A háztartási szemét gyűjtése már ebben az időben szemétládákban történt, amelyeket mindennap egyszer szemeteskocsikkal szállítottak el. A szemétszállítással foglalkozó vállalkozó előírás szerint csukható fedelekkal ellátott, megfestett szemeteskocsikkal járta az utcákat, ügyelve arra, hogy a köztisztaságot ne veszélyeztesse. A lakosok vagy a cselédek maguk ürítették a hulladékot a kocsikra, amelyek megjelenését hangos csengetés jelezte előre.

Budapest hulladékgazdálkodásának kialakulásában nagy szerepet játszott az az 1892-ben ifjabb Cséry Lajos által megszervezett „szemételep”, amelyet Kispest és Pest-szentlőrinc határában hoztak létre. A szemetet a város különböző pontjairól, összesen hat kerületből külön vasúti vágányon szállították a telepre.³² A főváros tanácsának határozata alapján 1895. július 24-én megkezdték Budapesten a Köztisztasági Hivatal megalakítását, amelyet szeptember 9-én a belügyminiszter hagyott jóvá.³³ Így egységes vezetés alá került az utcák, utak rendben tartása. A Köztisztasági Hivatal megalakulását követően egyike volt Európa legmodernebben felszerelt intézményeinek: gyorsan haladt a korszellemmel, egymás után vezette be az újításokat, alkalmazta a technikai vívmányokat, megfelelően a kor elvárásainak.

A hivatal erőteljesebb fejlődése 1901-ben kezdődött meg, ekkortól a pesti oldalon kívül a budai oldal tisztítását és hulladékának eltakarítását is ez a szerv végezte. Az összegyűjtött hulladékot Pesten vasúttal a Cséry-féle vállalat lerakóhelyére szállították, míg Budán a háztartási hulladék túlnyomó részét az óbudai Drasche-téglagyár elhagyott gödreiben helyezték el.³⁴ A fővárosi hivatal Cséry cégét 1906-ban, míg a szemétfuvarozási telepet 1912-ben vette át.³⁵ A vállalkozó a szemételepből aranybányát csinált, a főváros azonban nem gazdagodott meg rajta úgy, mint annak idején Cséry – olvashatjuk a *Fővárosi Hírlap* 1927. szeptember 7-i számában.³⁶

A hulladékgazdálkodás kialakulásához és fejlődéséhez tartozik, hogy 1900-ban a *Magyar Székesfőváros* című lapban már említést tettek arról, hogy a mérnöki hivatal tanulmányozás céljából felvette a kapcsolatot több olyan európai nagyvárossal, ahol ekkor már hulladékégető rendszerek működtek.³⁷ Jelentős lépés volt, amikor 1904. november 9-én a hivatal javaslatot tett a Székesfővárosi Tanácsnak arra vonatkozóan, hogy szemétegető telepet létesítsenek a fővárosban. Mint látható, a környezet terhelésének, károsításának napi gyakorlata magával hozta a vonatkozó törvények megjelenését, valamint a környezetvédelmi feladatok megjelenését a meglévő hivataloknál, majd az önálló környezetvédelmi céllal létesülő intézmények megalakulását.

³¹ H. KOHUT 1971: 93.

³² SZABÓ 1999: 42.

³³ HORVÁTH 1971: 9.

³⁴ A szemétkerakodás újabb nehézségei 1936: 8.

³⁵ Negyven esztendő a tiszta Budapest történetéből 1935: 4.

³⁶ A budapesti szemétből nagyszerű téglát és útburkoló anyagot gyártottak 1927: 9.

³⁷ A szemétyűjtés reformja 1900: 14.

Magyarország környezetvédelmi igazgatása az első Magyar Köztársaság és a Tanácsköztársaság ideje alatt

A világháború utolsó napjaiban kibontakozó válság 1918 októberében forradalomba csapott át. A polgári demokratikus forradalom az Osztrák–Magyar Monarchia számtalan belső ellentétének kiéleződése következtében tört ki.³⁸ 1918. október 24-én Károlyi Mihály elnökletével megalakult a Magyar Nemzeti Tanács, majd Károlyi október 31-én letette a miniszterelnöki esküt. A tanács 1918. november 11-i ülésén döntött arról, hogy az államforma kérdését mihamarabb rendezni kell, és ennek következtében Magyarországon 1918. november 13-án megszűnt a királyi hatalom gyakorlása. A Magyar Nemzeti Tanács 1918. november 16-án kihirdetett néphatározata értelmében a királyságot a „független és önálló népköztársaság” váltotta fel. 1919. március 21-én kikiáltották a proletárdiktatúrát hirdető Tanácsköztársaságot, amely augusztus 1-jéig létezett ebben a formájában. A változások némi megtorpanást hoztak a közigazgatásban, így a környezetvédelmi igazgatásban is. A Tanácsköztársaság 133 napos fennállása alatt, 1919. március 21-től augusztus 1-jéig a Földművelésügyi Minisztérium feladatkörét a Földművelésügyi Népbiztosság látta el. A népbiztosság által kialakított intézményt 1919. augusztus 8-án megszüntették, és visszaállították az 1919. március 21. előtti szervezetet. Tekintettel a korszak rövideségére, külön környezetvédelmi összefüggéseket ebben a fejezetben nem mutatok be.

Magyarország környezetvédelmi igazgatása a Horthy-korszakban (1920–1944)

A világháborút és a forradalmakat követően sor került a közigazgatás megreformálására. 1920. március 1-jén a nemzetgyűlés Horthy Miklós³⁹ altengernagyot, a Nemzeti Hadsereg fővezérét kormányzóvá választotta. Az 1921. évi XLVII. törvénycikk kimondta, hogy „[a] nemzet a királyság ősi államformáját változatlanul fenntartja, de a királyi szék betöltését későbbi időre halasztja”.⁴⁰ Ezzel az országban kialakult egyfajta „király nélküli királyság”. A Horthy-korszak megörökölte a dualizmus kori igazgatás évtizedek óta megoldásra váró problémáit. Többek között ezzel is magyarázható, hogy az 1920-as éveket a közigazgatási reformtörekvések egész sora jellemezte,⁴¹ mígnem az 1929. évi XXX. törvénycikkkel megszületett a közigazgatás rendezéséről szóló törvény.⁴² Vizsgáljuk meg, hogy ebben az időszakban a közigazgatási problémák mellett milyen környezeti gondokkal áll szemben hazánk.

³⁸ GÜLYA 1977: 276.

³⁹ Horthy 1944. október 16-ig töltötte be kormányzói tisztségét.

⁴⁰ 1921. évi XLVII. törvénycikk.

⁴¹ GYENESEI 2005: 207.

⁴² 1929. évi XXX. törvénycikk.

A *Fővárosi Hírlap* 1927. november 30-án megjelent számában arról olvashatunk, hogy Budapest levegőjének javításáért határozott és erélyes küzdelem folyt.⁴³ A pesti oldal levegőjét a rosszul elhelyezett gyárpéletek és az Alföldről érkező poros, homokos levegő miatt a kezdetektől rossz minőségűnek írják le. A gyárakból származó füst és korom ellen a megoldást a kémények füstemestőkkel való ellátásában és a kőszénalapú tüzelőanyagok elhagyásában látták. Csordás Elemér tisztii főorvos a gyárak elektromos energiára való átállását szorgalmazta, a por okozta levegőszennyezés ellen pedig fásítást, erdőtelepítést ajánlott.

1933-ban a *Független Budapest* című hírlap is foglalkozott a témával, amely már arról számolt be, hogy megtörtént Budapest levegőjének hivatalos vizsgálata.⁴⁴ A megállapításokból kiderült, hogy a főváros felett elhelyezkedő légréteg erősen szennyezett, ami elsősorban a téli időszakra jellemző helytelen lakossági és egyéb tüzelésből eredeztethető. Összefüggést mutattak ki a fűtés mennyisége, valamint a levegőben található füst-, korom- és kénsavtermékek mennyisége között. A légszennyezéssel kapcsolatban a *Fővárosi Hírlap* 1929. december 11-i számában megemlíti az úgynevezett „szemét-vasutak” által okozott, a Wekerle-telep, Kispest és Pesterzsébet területén áthaladó nyitott kocsikban szállított szemétből felszálló por egészségkárosító hatását is.⁴⁵ A Pestszentlőrincen és annak környékén lévő telepek, községek (például Soroksárpéteri) életében évtizedeken keresztül komoly környezetvédelmi problémát okoztak a szeméthegek. A bűzhatáson és fertőzésveszélyen túl ezek az egybefüggő hulladékhalomok sok esetben szándékos gyűjtogatás vagy öngyulladás⁴⁶ folytán meggyulladtak, így károsították a környék levegőjét. Rendszerint a hulladékhalomok belsejében képződő gázok és az égés következtében robbanásokról számoltak be az ott lakók. Ezek a negatív körülmények a fővárost folyamatosan arra ösztönözték, hogy a szemétegetést modernizálja és ellenőrzött keretek közé szorítsa, a megvalósításra azonban 1982-ig, a Hulladékhasznosító Mű üzembe helyezéséig várnia kellett.

A környezeti ártalmakon kívül fontos megjegyezni, hogy 1942 júniusában Magyary Zoltán a kor közigazgatási problémái között említette a magyar állami szervezet fejlődésének hiányát.⁴⁷ Véleménye szerint 1848 óta alig történt érdemi változás, míg a közigazgatás mérete és jelentősége példátlan mértékben megnövekedett. A magyar közigazgatás élén álló parlamentáris kormányrendszerben dolgozók száma 1848 után meghatározódott. A közigazgatás válságát Magyary a szervezetben, valamint a három fő államhatalmi funkció eltolódásában látta, míg a közigazgatási reform előfeltételének az alkotmányreformot tartotta. Ebben az igazgatási környezetben a környezetvédelmi igazgatás sem számolhatott be nagy léptékű fejlődésről. A háború kitörésével háttérbe szorultak a környezetvédelem kérdései, és a közigazgatás kapacitásait a háború és a hátország védelme kötötte le.

⁴³ A budapesti erdők fejlesztésére az idén 12,5 mázsa famagot, 116.360 facsetetét és 18.810 fadugványt használtak fel 1927: 4.

⁴⁴ Miért fertőzött és egészségtelen a budapesti levegő? 1933: 7.

⁴⁵ Robbanó vulkánok a szeméthegek, amelyek elkeserítik a környező falvak lakóinak az életét 1929: 7.

⁴⁶ Különböző fizikai, kémiai és biológiai folyamatok hatására bekövetkező spontán gyulladás.

⁴⁷ Az alkotmányreform és a közigazgatási reform 1942: 1.

Magyarország környezetvédelmi igazgatása a második Magyar Köztársaság idején (1946–1949)

A Horthy-korszakot,⁴⁸ majd a háborút követően, 1946. január 31-én eltörölték a „király nélküli királyságot”, és az 1946. évi I. törvénycikkkel⁴⁹ kikiáltották a (második) Magyar Köztársaságot. A mezőgazdasági ágazatokat és ezek környezetvédelmi tevékenységét 1945–1967 között, egészen a Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Minisztérium megalakulásáig különböző, elsősorban szakági minisztériumok irányították. A földművelési ágazat ebben az időszakban a Földművelésügyi Minisztériumhoz (1945–1967), a Magyar Állami Erdőgazdasági Üzemek Központi Igazgatóságához (1946–1951), az Állami Gazdaságok és Erdők Minisztériumához (1952–1953), az Állami Gazdaságok Minisztériumához (1954–1956) és az Országos Erdészeti Főigazgatósághoz (1957–1968) tartozott. 1945 és 1967 között a minisztériumot nyolcszor szervezték át. Ez idő alatt az ügyköre időnként szűkült, annak függvényében, hogy a többi önálló minisztérium létesítése és territóriumérvényesítése hogyan alakult.⁵⁰ A jog- és hatáskörök ide-oda vándorlása lassította a környezetvédelmi kérdések megfogalmazását és megoldását. A felszabadulás után, 1948–49-ben átszervezték a Földművelésügyi Minisztériumot és a földművelési igazgatás egész szervezetét az új szocialista termelés követelményeinek megfelelően. A korábban működő erdészeti és vízügyi főosztályokból önálló, országos hatáskörű szerveket alakítottak ki, és a témaspecifikus környezetvédelmi jog- és hatásköröket is hozzájuk rendelték. Ilyenek voltak az Országos Erdészeti Főigazgatóság és az Országos Vízügyi Főigazgatóság.⁵¹

Magyarország környezetvédelmi igazgatása a Népköztársaság idején (1949–1989)

Az 1949. évi XX. törvény⁵² (Alkotmány) értelmében Magyarország államformája népköztársaság lett. Az államigazgatás legfelsőbb szerve ebben az időben a Magyar Népköztársaság minisztertanácsa volt, amely irányította a minisztériumok és a közvetlenül alá tartozó, egyéb szervek munkáját, valamint biztosította a törvények és a Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa rendeleteinek végrehajtását. Az Alkotmány létrehozásával 15 minisztériumot állítottak fel. A magyar népi demokrácia életében mind gazdasági, mind társadalmi téren bekövetkezett döntő változások természetesen megkívánták az államszervezet megfelelő átalakítását is. A gazdasági élet átalakulása és „népgazdálkodássá” válása szükségessé tette, hogy a központi igazgatásban egyes minisztériumok szervezetét megváltoztassák, illetőleg bizonyos minisztériumok megszüntetése mellett az új feladatok ellátására

⁴⁸ A Horthy-korszak Horthy Miklós 1944. október 16-i lemondó nyilatkozatával, valamint Szálasi Ferenc hatalomátvételével ért véget.

⁴⁹ 1946. évi I. törvénycikk.

⁵⁰ Csízi 2010: 65.

⁵¹ Kiss 1963: 161.

⁵² 1949. évi XX. törvény.

újakat hozzanak létre. Ennek megfelelően megszüntették az Iparügyi Minisztériumot, oly módon, hogy helyette két újat hívtak életre, a Nehézipari és a Könnyűipari Minisztériumot. Az 1949. évi XV. törvény⁵³ 1949. június 11-től bízta az Iparügyi Minisztérium feladatait a két új minisztériumra.

A nehézipari miniszter hatáskörének része a bányászat, a bányászati kutatás, a villamosenergia-termelés és -elosztás, a kohászat, a vas- és gépipar, a villamos- és tömegcikkipar, a vegyipar, valamint a mész-, cement- és üvegyiparral kapcsolatos ügyek. A könnyűipari miniszter járt el a textil-, bőr-, gumi- és szőrmeipar, a faipar, a papír- és nyomdaipar, valamint a 4175/1949. (VII. 31.) Korm. rendelet⁵⁴ hatálybalépésétől az iparügyi miniszter ügykörébe tartozó, az 1. paragrafusban nem említett, egyéb iparok ügyében. Ugyancsak a könnyűipari miniszterhez rendelték 1949. augusztus 1-jétől a dohány-, a cukor- és a szeszipart, továbbá a sör-, maláta- és édesipart, a keményítőipart, az ásványvíz- és szikvízipart, valamint a tartósító- és húsipart is. Természetesen az ágazatok környezetvédelmi feladatainak irányítását is a miniszterek végezték.

A Nehézipari Minisztérium megszüntetéséről és a helyébe lépő Kohó- és Gépipari, illetve Bánya- és Energiaügyi Minisztérium megszervezéséről az 1950. évi IV. törvény⁵⁵ intézkedett, 1950. december 16-i hatállyal.⁵⁶ A Bánya- és Energiaügyi Minisztérium 1951. január 1-jétől 1953. július elejéig végezte tevékenységét. A bánya- és energiaügy elnevezés valójában pontatlan volt, hiszen az új minisztérium hatáskörébe tartozott a vegyipar irányítása is. A Kohó- és Gépipari Minisztérium feladatainak végrehajtása során elősegítette a környezetvédelmi követelmények érvényesítését. Közreműködött az emberre és a környezetre veszélyes hulladék keletkezésének ellenőrzésével és ártalmatlanításával kapcsolatos tevékenységek, valamint az ágazati minőségvédelmi és hatósági minőségellenőrzési tevékenységek irányításában, továbbá gyakorolta az ezekkel összefüggő hatósági tevékenységeket.⁵⁷

Az 1089/1954. (XI. 4.) MT határozat alapján 1954. november 1-jétől a Földművelésügyi Minisztérium Erdészeti Főigazgatóságát önálló Országos Erdészeti Főigazgatósággá szervezték át, amely felett a felügyeleti jogokat a Minisztertanács gyakorolta.⁵⁸ A főigazgatóság környezetvédelmi vetületű feladatai között szerepelt, hogy az erdők teljes mértékben megfeleljenek a fatermelő, mezővédő, vízgazdálkodás-szabályozó, talajvédő, helyiéghajlatmódosító, egészségvédő, esztétikai és egyéb rendeltetésüknek.

1962-ben megjelent Rachel L. Carson⁵⁹ *Néma tavasz* című korszakalkotó könyve az ember és környezete kölcsönhatásáról, amely nagy nemzetközi visszhangot váltott ki. A mű rávilágított a növényvédő szerek használatával kapcsolatos problémákra, a tudomány és a technológiai haladás szabályozásának felelősségére. Sokan e könyv megjelenésétől számítják

⁵³ 1949. évi XV. törvény.

⁵⁴ 4175/1949. (VII. 31.) Korm. rendelet.

⁵⁵ 1950. évi IV. törvény.

⁵⁶ PETŐ 1980: 407.

⁵⁷ MIKÓ 2017: 22.

⁵⁸ 1089/1954. (XI. 4.) MT határozat.

⁵⁹ Rachel Louise Carson amerikai tengerbiológus, ökológus, író.

a mai értelemben vett civil és állami környezetvédelem létrejöttét. Az 1960-as években hazánkban is elindult egyfajta környezetvédelmi gondolkodás, amely a jogszabályok megalkotásában is egyre érzékelhetőbbé vált. Ebben az időszakban vetődött fel a kérdés, hogy mik a környezet összetevői, és ennek megfelelően polarizálódtak a környezetvédelmi feladatok is. Az 1960-as évek közepétől az elsőfokú építési hatóságok és vízügyi igazgatóságok foglalkoztak környezetvédelmi témakörökkel, anélkül, hogy így nevezték volna a tevékenységüket.

1961-ben elfogadták a földvédelmi törvényt,⁶⁰ amely a mezőgazdasági termelésre alkalmas földterületek védelméről és más célra való felhasználásának tilalmáról szólt. Ugyanabban az évben megjelent a természetvédelmi törvény is, amely széles körben szabályozta a környezeti elemekkel és a természettel kapcsolatos kérdéseket. Fontos mérőföldkő volt ez is, hiszen a környezetvédelmi és a természetvédelmi feladatok nem választhatók el élesen egymástól, a környezetvédelemnek célja az élő és élettelen természeti értékek védelme is. A környezeti elemek közül a vizek védelmét már 1964-ben törvénybe iktatták. Az 1964. évi IV. törvény a vízügyről összefoglalóan intézkedett vizeink minőségének védelméről, megalkotása a vízzel való gazdálkodás rendjének egységes elvek szerinti szabályozását tette lehetővé, ahogyan arról már egy korábbi kutatásomról szóló cikkemben is írtam.⁶¹

Levegőtisztaság-védelmi szempontból fontos megemlíteni a Budapest Főváros Tanácsa Végrehajtó Bizottsága ülésének 1960. március 23-i ülésnapján született döntést, amelynek értelmében a 605/1959. számú határozattal utasították a fővárosi Köjált,⁶² hogy készítse el a levegőtörvény tervezetét és terjessze azt a Budapesti Levegőtisztasági Bizottság elé.⁶³ A Köjál a tervezetet az angol és a szovjet levegőtisztasági törvények alapján készítette el, azonban országos hatályú jogszabály helyett 1962-ben csak az 1/1962. számú fővárosi tanácsi rendelet született meg. A Kormány azonban a Budapesti Levegőtisztasági Bizottságot csak 1965-ben hozta létre a 1025/1965. (IX. 26.) Korm. határozatával,⁶⁴ amelynek értelmében a bizottság feladata a főváros levegőszennyezettségének csökkentését célzó tevékenység koordinálása és ellenőrzése volt. Ezt követően a Gazdasági Bizottság 1968. évi döntése, valamint az Európai Tanács 1968-ban közzétett, levegőszennyezésről szóló nyilatkozata alapján az Építésügyi és Városfejlesztési Minisztérium irányításával az érdekelt tárcák és országos hatáskörű szervek 1970. január 1-jével megalakították az Országos Levegőtisztaság-védelmi Bizottságot.

A Kormány 1971-ben hozta első határozatát a légszennyezés csökkentéséről, és később a veszélyesen szennyezett nagyipari centrumokban létrehozták a területi levegőtisztaság-védelmi bizottságokat is. A káros anyagokat kibocsátó ipari és építőipari ágazatba tartozó vállalati gazdálkodó szervezeteknek és szövetkezeteknek a levegőtisztaság védelmével

⁶⁰ 1961. évi VI. törvény.

⁶¹ LÁSZLÓ 2019: 91.

⁶² Közegészségügyi és Járványügyi Állomás.

⁶³ Budapest Főváros Tanácsa Végrehajtó Bizottsága üléseinek jegyzőkönyvei (HU BFL XXIII.102.a.1). 1960. március 23.

⁶⁴ 1025/1965. (IX. 26.) Korm. határozat.

kapcsolatos költségek fedezése érdekében 1971–72-re aljapárulékot kellett fizetniük az Országos Levegőtisztaság-védelmi Bizottságnak, veszélyességi kategóriától⁶⁵ függően. Ennek meghatározását a gyárak, üzemek bruttó árbevételének 0,1–1,2 ezrelékében állapították meg.⁶⁶ 1973. január 1-jén közzétették az üzemekből kikerülő legfontosabb szennyező anyagok⁶⁷ kibocsátási részletszabályait. Ezek értelmében azok az üzemek, amelyek a határértéket meghaladó mértékben szennyezték a levegőt, kötelesek voltak úgynevezett progresszív bírságot⁶⁸ fizetni. A gyárak számának növekedése, valamint az ipari technológiák fejlődése nemcsak a levegőtisztaság-védelmi problémákat szaporította, hanem előidézett egyfajta nyersanyagszükségletet is. Így hazánk kőolajszükségletének növekedése és a szállítás gazdaságossá tétele indokolta, hogy Magyarországon megépüljön a Barátság II. kőolajvezeték, amely 1970–71 között szovjet és magyar kivitelezésben készült, és a Szovjetuniótól Százhalombattáig húzódott. 1975 és 1988 között összesen hat alkalommal történt csőtörés a vezeték nyomvonalán, ami környezetvédelmi jegyzőkönyvek alapján elsősorban a rossz minőségű csővezetéknek volt „köszönhető”.⁶⁹ A vezetékekből kiáramló nyersanyag így komoly és látványos környezeti károkat okozott az érintett területeken.

Többek között ebből is látszott, hogy egyre szükségesebbé vált a környezetvédelmi szabályok egységes törvényi keretbe foglalása. Az Országgyűlés 1976. március 19-én törvénybe iktatta az emberi környezet védelméről szóló 1976. évi II. törvényt.⁷⁰ Ez azonban nem jelentett igazi iránymutatást a végrehajtható hatalomnak, a környezetvédelem ennek következtében nem épült be teljességében a társadalmi-gazdasági folyamatokba, a rendelet nem tartalmazott garanciális szabályokat a nyilvánosság és az ellenőrzés számára.⁷¹ Ezt a problémát később az 1995-ben megalkotott új környezetvédelmi törvény oldotta csak meg.

Fontos megemlíteni, hogy a vizek védelmével a vízügyi ágazat már a környezetvédelmi törvény megjelenése előtt is foglalkozott. Ennek oka lehet a vizek létfontosságú szerepe, valamint azon sajátos környezeti adottsága, hogy a környezeti elemek szinte mindegyikével kapcsolatban áll, így a szennyezéseknek is jobban ki van téve. A környezetvédelmi törvényjavaslatot beszámolójában Bondor József építésügyi és városfejlesztési miniszter indokolta meg, hangsúlyozva, hogy a törvény a társadalom erejét egyesíti a technika fejlődésével együtt járó környezeti károsodás megelőzésében. A törvény által védett környezeti elemekkel kapcsolatos tevékenységeket az 1003/1979. (II. 6.) sz. minisztertanácsi határozat állapította meg. Ez alapján a talaj és a természet élővilágával kapcsolatos feladatokat a mezőgazdasági és élelmezési miniszter, a település és környezetével összefüggő teendőket az építési és városfejlesztési miniszter, míg a hidromeliorációt, valamint a felszíni és felszín

⁶⁵ Az Országos Levegőtisztaság-védelmi Bizottság a szennyeződések károsságának megfelelően négy veszélyességi kategóriát állított fel.

⁶⁶ A levegő tisztaságának védelme 1971: 2.

⁶⁷ Por, kén, szén-monoxid, fluor és nitrogén-oxidok.

⁶⁸ A progresszív bírságra az a jellemző, hogy az első évben viszonylag alacsony, viszont ha a szennyezés nem csökken, növelik az egységnyi szennyezésre kivetett bírság összegét.

⁶⁹ KIRÁLY–MOLNÁR 1989: 469.

⁷⁰ 1976. évi II. törvény.

⁷¹ FARKAS CSAMANGÓ 2003: 85.

alatti vizek mennyiségének és minőségének védelmét az Országos Vízügyi Hivatal elnöke látta el. Ezenfelül a levegő és a természet védelmét az Országos Környezet- és Természetvédelmi Hivatal elnöke, az alapközzettel és ásványanyagokkal kapcsolatos feladatokat pedig a Központi Földtani Hivatal útján a nehézipari miniszter irányította.

A Minisztertanács 1977. október 1-jei hatállyal hozta létre a környezetvédelem és természetvédelem addig külön-külön működő szervei összevonásával az Országos Környezet- és Természetvédelmi Hivatalt. Ezenkívül a Minisztertanács koordináló, véleményező és ellenőrző szerveként megalakult az Országos Környezet- és Természetvédelmi Tanács, amelynek feladatkörébe tartozott a minisztériumokon és társadalmi szervezeteken túl a fővárosi és megyei tanácsok környezetvédelmi tevékenységének összehangolása is. Az Országos Környezet- és Természetvédelmi Hivatal feladata volt többek között a tanács hatáskörébe tartozó kérdések megoldására szolgáló javaslatok kidolgozása, különösen a környezetvédelmi koncepciók kialakítására, továbbá a megfigyelő- és információrendszer megszervezésére vonatkozóan. Fontos tevékenységének számított továbbá a környezetvédelmi koordinációval összefüggő megyei és fővárosi szakigazgatási munka irányítása. A természetvédelem területén a hivatal az országos irányító és ellenőrző feladatokon túl hatósági jogkört is gyakorolt.⁷²

A fejlődés magával hozta, hogy a hulladék kérdést is szabályozzák. A Minisztertanács az emberi környezet védelméről szóló 1976. évi II. törvény 53. paragrafusának (1) bekezdésében foglalt felhatalmazás alapján megalkotta a veszélyes hulladékok keletkezésének ellenőrzéséről és az azok ártalmatlanításával kapcsolatos tevékenységekről szóló 56/1981. (XI. 18.) MT rendeletet,⁷³ amely az első hulladékgazdálkodási tárgyú jogszabálynak tekinthető hazánkban. A törvény hatálya az emberre és a környezetre veszélyes (mérgező, fertőző) hulladékok keletkezésének ellenőrzésével és az azok ártalmatlanításával kapcsolatos tevékenységekre terjedt ki. Ehhez a rendelethez szorosan kapcsolódik az Országos Környezet- és Természetvédelmi Hivatal 9001/1985. (TK. 13.) OKTH számú közleménye a veszélyes hulladékok ártalmatlanításával és átmeneti tárolásával, valamint hagyományos energiatermelő kazánokban és nyílt téren történő égetésével kapcsolatos környezetvédelmi követelményekről. A közlemény tartalmazta a betartandó szabályokat, meghatározva a lerakható hulladékok körét, az igénybe vehető területek talajtani (vízát eresztő képességi) tulajdonságait, a védőtávolságot, a kialakítandó figyelőkút rendszereit, valamint a víz, valamint levegőtisztaság-védelmi és egyéb követelményeket.

1983-ban megalkották a zaj- és rezgésvédelemről szóló 12/1983. (V. 12.) MT rendeletet,⁷⁴ amelynek kiemelt célja volt, hogy létrehozza az emberi környezet és egészség megóvása érdekében a zajok és káros rezgések elleni védelmet segítő alapvető szabályokat. A fejlődés újabb állomása volt, hogy a Magyar Népköztársaság minisztériumainak felsorolásáról szóló 1987. évi VII. törvény⁷⁵ létrehozta a Környezetvédelmi és Vízgazdálkodási

⁷² HERNÁDY-KAUREK 1979: 188.

⁷³ 56/1981. (XI. 18.) MT rendelet.

⁷⁴ 12/1983. (V. 12.) MT rendelet.

⁷⁵ 1987. évi VII. törvény.

Minisztériumot, amely az Országos Vízügyi Hivatal (OVH) és az Országos Környezet- és Természetvédelmi Hivatal (OKTH) összevonásával jött létre. A minisztérium megalakításával megtörtént az egyes környezetvédelmi és vízgazdálkodási szakfeladatok irányításának szervezeti integrációja. Ennek köszönhetően 1988-ban a vízügyi és környezetvédelmi feladatokat egyesítették. A hivatalok összevonása szükségessé tette az egységes területi szervezetek (környezetvédelmi és vízügyi) kialakítását is, amelyek a régi vízügyi igazgatóságok bázisán és területén, valamint a környezetvédelmi területi szakigazgatási szervek integrációjából alakultak ki.

Összegezve megállapítható, hogy a hazai környezetvédelmi szabályozás és igazgatás a rendszerváltásig nagy fejlődésen ment keresztül. Elsősorban a társadalmi, gazdasági folyamatokat követte le, valamint a jog- és hatásköröket tekintve összefüggést mutat a közigazgatás változásaival. Az igazgatási feladatokat és az igazgatási rendszer kialakítását a környezetvédelem vonatkozásában nagyban befolyásolta a környezet szennyezésével, károsításával és túlhasználásával járó tevékenységek számának növekedése. Ebben az időszakban megkezdődött a környezetvédelem jogi szabályozási rendszerének kialakítása, azonban ennek társadalompolitikai jelentősége nagyobbnak bizonyult, mint a ténylegesen kifejtett hatékonysága.

Magyarország környezetvédelmi igazgatása a rendszerváltástól napjainkig (1989–2023)

A harmadik köztársaság kikiáltására 1989. október 23-án került sor, és ez a környezetvédelmi igazgatásban is változásokat hozott. A magyar történelem e napja az alkotmányos rendszerváltási folyamat kiemelkedő eseményévé vált. A közigazgatás változása elkerülhetetlen volt, és ez alól a környezetvédelem sem jelentett kivételt. A környezetügyi tárca 1990 májusában névváltoztatáson esett át, így ezt követően a Magyar Köztársaság minisztériumainak felsorolásáról szóló 1990. évi XXX. törvény⁷⁶ értelmében a Környezetvédelmi Minisztérium nevet viselte. Az 1994-es törvénymódosítást követően az elnevezés Környezetvédelmi és Területfejlesztési Minisztériumra változott, 1998-tól pedig a hivatal ismét Környezetvédelmi Minisztérium néven működött tovább. A Közlekedési, Hírközlési és Vízügyi Minisztérium fennhatósága alatt 1990-ben létrehozták a Környezetvédelmi Főfelügyelőséget, valamint az Országos Vízügyi Főigazgatóságot (OVF). A Környezetvédelmi Minisztérium 1993-ban megalkotta a környezetbarát termék minősítés rendszerét (a környezetbarát védjegyet) a fogyasztók vásárlási döntéseinek környezetvédelmi érzékenyítése, a gyártók és forgalmazók kisebb anyag- és energiaigénye, valamint a környezetet kevésbé szennyező termékek fejlesztése, gyártása, forgalmazása érdekében. A környezetkímélő termékek megkülönböztető megfelelés-tanúsító rendszerének működtetését 1994-től a Környezetbarát Termék Nonprofit Kft. végezte.

⁷⁶ 1990. évi XXX. törvény.

Az előző fejezetben taglaltak alapján a magyarországi rendszerváltozás után olyan törvény meghozatala vált szükségessé, amely a megváltozott társadalmi, politikai, gazdasági viszonyok között is képes érvényre juttatni a környezetvédelem érdekeit. Az Országgyűlés hosszas előkészítő munka után 1995-ben fogadta el a környezet védelmének általános szabályairól szóló 1995. évi LIII. törvényt,⁷⁷ amely máig érvényben van.⁷⁸ Célja az ember és környezete harmonikus kapcsolatának kialakítása, a környezet egészének, valamint elemeinek és folyamatainak magas szintű, összehangolt védelme a fenntartható fejlődés biztosítása érdekében, amely egyfajta kerettörvényként funkcionál. Ennek következtében nem tartalmazza a környezetjog részletszabályait, csak azokat az elveket, általános követelményeket, szervezeti, intézményi és eljárásjogi kérdéseket, amelyek a környezetjog további fejlődése szempontjából lényegesnek bizonyultak. A törvény hatására 1997-ben létrehozzák az első Nemzeti Környezetvédelmi Programot, amely Magyarország környezetügyi átfogó stratégiai tervdokumentumának számít. A dokumentumot hatévente megújítják; a 2026-ig tartó időszakra vonatkozó 5. Nemzeti Környezetvédelmi Program 2020-ban készült el.

Magyarország környezetvédelme szempontjából fontos mérőföldkőnek számít hazánk egyik legsúlyosabb környezeti katasztrófája, a tiszai cianidszennyezés, amely a 2000-es évek elején érte el Magyarországot. A szennyező anyag a romániai Nagybánya térségéből érkezett hazánkba, egy ausztrál vállalat ülepítő tavából, amelynek gátja 2000. január 30-án mintegy 25-30 méteres szakaszon átszakadt. A gátszakadással hozzávetőlegesen 100-120 ezer m³ cianiddal és nehézfémekkel szennyezett szennyvíz került a Zazar- és a Lápos-patakba, ahonnan a Szamoson keresztül a Tiszába jutva érte el Magyarországot, hazánkban az addig regisztrált legsúlyosabb vízszennyezést okozva. A romániai hatóságok értesítése január 31-én érkezett a Felső-Tisza-vidéki Környezetvédelmi Felügyelőségre, így azonnal megkezdődhetett a vízminőségi kárelhárítási tevékenység, amelyben összesen tizennégy hazai szervezet vett részt, köztük hatóságok, hivatalok, igazgatóságok, laborok stb. Ez is jól példázza, hogy a környezetvédelmi hatóságoknak, a környezetvédelem intézményesülésének mekkora szerepe van a környezeti katasztrófák idején. A hazánkat ért katasztrófát az Európai Unió Közép-Európa történelmének legsúlyosabb ökológiai katasztrófájaként tartotta számon. Az esemény nagyban hozzájárult az Európai Parlament 2010. május 5-i azon állásfoglalásához, amelyben a cianidos bányászati technológiák általános betiltása mellett érveltek.

Nem sokkal a szennyezést követően a Magyar Köztársaság minisztériumainak felsorolásáról szóló 2002. évi XI. törvény⁷⁹ értelmében a környezetvédelmi tárca ismét névváltoztatáson esett át, így az új törvény értelmében létrejött a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium (KvVM). A Magyar Köztársaság minisztériumainak felsorolásáról szóló 2006. évi LV. törvény a KvVM mellé létrehozta a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztériumot.

2004. május 1-jén Magyarország kilenc másik országgal együtt (Ciprus, Málta, Csehország, Észtország, Lengyelország, Lettország, Litvánia, Szlovákia és Szlovénia) csatlakozott

⁷⁷ 1995. évi LIII. törvény.

⁷⁸ FARKAS CSAMANGÓ 2003: 86.

⁷⁹ 2002. évi XI. törvény.

az Európai Unióhoz. A KvVM szervezeti átalakítást hajtott végre annak érdekében, hogy az európai uniós gyakorlatnak megfelelően működjön a tárca, illetve annak háttérintézményei. Az átalakítás következményeként 2004. január 1-jétől a Vízügyi Igazgatóságokat 12 Környezetvédelmi és Vízügyi Igazgatóság és 12 Vízügyi Felügyelet váltotta fel, a környezetvédelmi, természetvédelmi és vízügyi igazgatási feladatokat pedig az Országos Környezet- és Vízügyi Főfelügyelőség (OKVF), az Országos Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Főigazgatóság és a területi szervek látták el. Az OKVF az átszervezések eredményeként a Környezet- és Természetvédelmi Főfelügyelőség, illetve az Országos Vízügyi Főigazgatóság jogutódjaként működött tovább.

Az Országos Vízügyi Főigazgatóság és a Környezetgazdálkodási Intézet jogutódjaként jött létre az Országos Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Főigazgatóság, amely irányította a környezetvédelmi és vízügyi feladatokat ellátó területi szervek vízkárelhárítási, környezeti és vízminőségi kárelhárítási tevékenységeit.⁸⁰ A környezetvédelmi, természetvédelmi és vízügyi igazgatás területi feladatait a Környezetvédelmi Felügyelőségek (KF), a Vízügyi Felügyeletek (VIFE), a Környezetvédelmi és Vízügyi Igazgatóságok (KÖVIZIG) és a nemzetipark-igazgatóságok (NPI) látták el. 2003-ban a KvVM irányítása alatt létrehozták az Országos Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Főfelügyelőséget. A 341/2004. (XII. 22.) Korm. rendelet⁸¹ értelmében a környezetvédelmi, természetvédelmi és vízügyi igazgatási feladatok az Országos Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Főfelügyelőséghez, az Országos Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Főigazgatósághoz és a területi szervekhez tartozott. A területi feladatokat a Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőségek, a Környezetvédelmi és Vízügyi Igazgatóságok és a nemzetipark-igazgatóságok látták el. A 2000-es évek elején az uniós csatlakozásunk hatására számos környezetvédelmi vonatkozású tevékenység folyt, sok akcióprogramot és tervet dolgoztak ki. Ezek nagyban hozzájárultak a környezetvédelem fejlődéséhez.

A főbb programok az alábbiak voltak:

- Éghajlatváltozási akcióprogram;
- Környezettudatosság növelése akcióprogram;
- Nemzeti környezetvédelmi program (NKP II);
- Környezetegészségügyi és élelmiszerbiztonsági akcióprogram;
- Városi környezetminőség akcióprogram;
- Biológiai sokféleség védelme és tájvédelem akcióprogram (Natura 2000 területek kijelölése);
- Vidéki környezetminőség, terület- és földhasználat akcióprogram;
- Vizeink védelme és fenntartható használata akcióprogram;
- Hulladékgazdálkodási akcióprogram;
- Környezetbiztonság akcióprogram.⁸²

⁸⁰ Valamennyi szakterület tekintetében számos alapfeladatot látott el, amelyek részletes felsorolásával a 183/2003. (XI. 5.) Korm. rendelet foglalkozott.

⁸¹ 341/2004. (XII. 22.) Korm. rendelet.

⁸² 132/2003. (XII. 11.) OGY határozat.

A környezettudatosság növelésében élen jártak az oktatási intézmények és a pedagógusok, a környezetvédelem bekerült a tantervekbe és a tankönyvekbe. Ebben az időszakban az intézményi átalakításokon kívül a környezetvédelmi ágazati feladatok végrehajtása és az uniós jogharmonizáció érdekében számos jogszabály látott napvilágot. Ezek a levegőtisztaság-védelem, a zaj és rezgés elleni védelem, a víz- és talajvédelem, a hulladékgazdálkodás és környezettechnológia, a környezet-egészségügy és a környezetbiztonság területeit érintették. 2006. január 1-jétől a környezetvédelmi, természetvédelmi és vízügyi igazgatási feladatokat a 276/2005. (XII. 20.) Korm. rendelet⁸³ értelmében az Országos Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Főfelügyelőség, a területi szervek és a miniszter által alapított Vízügyi Központ és Közgyűjtemények (VKK) költségvetési szerv látta el. A területi szervek a korábbi felsorolásban hasonló módon megmaradtak.

2010-től egy nagyobb volumenű közigazgatási reform vette kezdetét, amely a minisztériumokat és a területi (alsó és középszintű) szerveket egyaránt érintette. A legtöbb minisztérium az összevonások következtében hatalmas méretűvé nőtt (csúcsminisztériumok), amelyek több ágazatpolitikát összefogó, integrált tárcákká váltak. A reformok hatására a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium, valamint a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium jogutódja 2010-től a Vidékfejlesztési Minisztérium (VM) lett. Ezek a változások néhol átmeneti megtorpanást, sok területen azonban fejlődést jelentettek. A minisztériumok többsége gyakorlatilag több korábbi minisztériumból állt össze, aminek hatására alig maradt hagyományos felépítésű kisebb tárca. Emellett azonban megfigyelhető volt, hogy kisebb szakpolitikai területek, ügykörök más minisztériumokhoz kerültek. A reform céljait, elvi és cselekvési keretét a Magyar Zoltán Közigazgatás-fejlesztési Program rögzítette. A közigazgatás szervezeti megújításának legfontosabb részét képezte a területi közigazgatás teljes szervezeti megújítása. Az újítás folyamán újra létrejöttek a megyei (fővárosi) közigazgatási hivatalok, majd ezek bázisán a megyei (fővárosi) kormányhivatalok mint a Kormány általános hatáskörű területi államigazgatási szervei. Ezzel egyetemben elkezdődött a járási államigazgatás kialakítása is, aminek hatására a megyei kormányhivatalok alárendeltségében, alapvetően az adott járásban jelen lévő szakigazgatási szervekből és az okmányirodákból jöttek létre a járási hivatalok. Így 2015-ben a reform részeként a kormányhivatalba való beolvasással szüntették meg a területi államigazgatás több, korábban önálló szervét, mint például a környezetvédelmi és természetvédelmi felügyelőségeket, valamint a Magyar Bányászati és Földtani Hivatal bányakapitányságait.⁸⁴

A 2010-es év nemcsak a közigazgatási reformok, hanem egy környezetvédelmi szempontból igen jelentős katasztrófa miatt is emlékezetes év volt a hazai történelemben. Magyarországon 2010. október 4-én történt az eddigi legsúlyosabb ökológiai következményekkel járó ipari katasztrófa, amikor a Magyar Alumínium Zrt. ajkai timföldgyárához tartozó iszaptároló X. kazettájának gátja átszakadt. A kiömlő majdnem egymillió köbméter vörösiszap és lúgos víz elegye elöntötte Kolontár, Devecser és Somlóvásárhely

⁸³ 276/2005. (XII. 20.) Korm. rendelet.

⁸⁴ HEGYESI 2019: 11.

mélyebben fekvő területeit, majd a Torna-patak mentén fekvő néhány további települést is, felbecsülhetetlen humán, gazdasági és ökológiai károkat okozva a térségben. Az erősen lúgos, maró hatású ipari hulladék több mint ezer hektár mezőgazdasági területet borított el. Ez a tragédia átgondolásra készítette az illetékeseket a SEVESO szabályozás hatálya alá eső üzemek kérdésében és minden veszélyes anyagot gyártó, tároló üzem tekintetében.

A hulladék kapcsán is jelentős változások zajlottak. A Vidékfejlesztési Minisztérium 2011. szeptember 1-jén létrehozta az Országos Hulladékgazdálkodási Ügynökség Nonprofit Korlátolt Felelősségű Társaságot (OHÜ). A teljes mértékben állami tulajdonban lévő nonprofit társaság egyik fő feladatáknaként szolgáltatásmegrendelés és pályázat útján gyűjtötte és hasznosította a termékdíjköteles termékekből képződött hulladékokat, valamint végrehajtási feladatokat teljesített az Országos Gyűjtési és Hasznosítási Tervben foglaltak vonatkozásában. Támogatta a termékdíjköteles termékekkel kapcsolatos hulladékgazdálkodási fejlesztéseket, és közreműködött a lakosság környezettudatos nevelését célzó teendők ellátásában. A nonprofit szervezetet 2014. december 31-én megszüntették, majd 2015. január 1-jétől Nemzeti Hulladékgazdálkodási Igazgatóság (NHI) néven, az Országos Környezetvédelmi és Természetvédelmi Főfelügyelőségbe (OKTF) integrálódott és önálló igazgatóságként működött tovább. A jogutód OKTF-NHI tevékenységi köre ugyanaz lett, mint az OHÜ-é és – a minősítést leszámítva – továbbra sem hatóságként működött, ugyanakkor szakmai feladatainak ellátásához önálló költségvetéssel rendelkezett.

2014. január 1-jétől a környezetvédelmi, természetvédelmi, vízvédelmi hatósági és igazgatási feladatokat ellátó szervek kijelöléséről a 481/2013. (XII. 17.) Korm. rendelet⁸⁵ gondoskodott. 2014. június 6-tól hazánk környezetvédelemmel összefüggő szakpolitikai feladatait a Magyarország minisztériumainak felsorolásáról szóló 2014. évi XX. törvény⁸⁶ értelmében a Földművelésügyi Minisztérium látta el. A vidékfejlesztési miniszter által irányított államigazgatási szervek az Országos Környezetvédelmi és Természetvédelmi Főfelügyelőség, a környezetvédelmi és természetvédelmi felügyelőségek, a Nemzeti Környezetügyi Intézet és a nemzetipark-igazgatóságok voltak.

A Nemzeti Környezetügyi Intézet (NeKI) 2012. január 1-jén jött létre, a Vízügyi és Környezetvédelmi Központi Igazgatóság szervezetéből vált ki, ahogy a Belügyminisztérium irányítása alá tartozó Országos Vízügyi Főigazgatóság is. A NeKI országos hatásköre tekintetében ellátta a rá szabott vízügyi, környezetvédelmi és természetvédelmi feladatokat. Egy központi szervből és 12 területi kirendeltségből állt, így működési területe az egész országra kiterjedt.⁸⁷ 2015. július 1-jén a NeKI és a Nemzeti Agrárszaktanácsadási, Képzési és Vidékfejlesztési Intézet (NAKVI) összevonásával létrejött a Herman Ottó Intézet Nonprofit Kft.

Az EU 2015-ben meghirdette a körforgásos gazdaságra való átállást, amely több szakágazatot érintő, komplex folyamattá vált hazánkban is. Környezetvédelmi szempontból ennek legérzékenyebb területe a hulladékgazdálkodási ágazat. A magyar állam a hazai

⁸⁵ 481/2013. (XII. 17.) Korm. rendelet.

⁸⁶ 2014. évi XX. törvény.

⁸⁷ A Nemzeti Környezetügyi Intézet alapító okirata, módosításokkal egységes szerkezetben.

intézkedések eredményeként olyan körforgásos gazdasági rendszert kívánt bevezetni, amely nyersanyagként tekint a hulladékra. A kitűzött célok elérése érdekében a Magyarország minisztériumainak felsorolásáról, valamint egyes kapcsolódó törvények módosításáról szóló 2018. évi V. törvény⁸⁸ a Nemzeti Fejlesztési Minisztérium átnevezésével létrehozta az Innovációs és Technológiai Minisztériumot, valamint a Földművelésügyi Minisztérium helyett létrejött az Agrárminisztérium. A környezetvédelemmel összefüggő feladatok, mint a vízügy, a környezetvédelem és a hulladékgazdálkodás, mintegy szavatolva a szakmaiság mentén való döntéshozatalt és végrehajtást, külön-külön tárcákhoz kerültek: az Agrárminisztériumhoz a környezetvédelmi, a Belügyminisztériumhoz a vízügyi, az Innovációs és Technológiai Minisztériumhoz a hulladékgazdálkodási feladatok.

Az Innovációs és Technológiai Minisztérium 2022. május 24-én megszűnt, a környezetvédelemmel kapcsolatos feladatait, amelyek elsősorban a hulladékgazdálkodás területét érintették, a Technológiai és Ipari Minisztérium vette át. A környezetvédelmi és vízügyi feladatok tekintetében nem történt érdemi változás, egészen 2023. január 1-jéig. A Magyarország minisztériumainak felsorolásáról szóló 2022. évi II. törvény értelmében a Technológiai és Ipari Minisztérium is megszűnt, feladatait részben az Energiaügyi Minisztérium vette át. A 182/2022. (V. 24.) Korm. rendelet az energiaügyi miniszter feladat- és hatáskörébe utalta a bányászati ügyeket, az energiapolitikát, a környezetvédelmet, a körforgásos gazdaságra való áttérést és a termékértéklánc-felügyeletet, a hulladékgazdálkodási közszolgáltatási és szolgáltatási díj megállapítását, a hulladékgazdálkodást, a hulladékgazdálkodás felügyeletét, a körforgásos gazdasághoz és a hulladékgazdálkodáshoz kapcsolódóan a fenntartható fejlődési feladatok összehangolását, a víziközmű-szolgáltatást, valamint a nemzeti közműszolgáltatásokat.⁸⁹

Összességében megállapítható, hogy a rendszerváltozást követő időszakban, valamint az elmúlt évtizedekben a környezet védelmét „követelő” nemzetközi törekvések és elvárások hazánkban is határozottabban érvényesültek, amihez nagyban hozzájárult a 2004-es uniós csatlakozásunk is. Az elmúlt időszakban megjelent az Európai Bizottság által jegyzett körforgásos gazdaságra vonatkozó javaslatcsomag, amelynek kiemelt célkitűzése volt az Európai Unió gazdasági versenyképességének növelése, a fenntarthatóság felé való elmozdulás és a lineáris gazdasági modell felváltása a körforgásos gazdaság megteremtésével. Annak érdekében, hogy hazánk ezen és más területen is fel tudja venni az uniós célkitűzések által diktált tempót, és a hozzá tartozó kihívásokat a lehető legjobban el tudja látni, szükséges volt a közigazgatást is ennek tükrében átalakítani.

A környezetvédelem kérdései, követve a közigazgatás változásait, a különböző szakterületekhez hasonlóan tematikus elosztásban más-más minisztériumhoz kerültek. A Kormány sok területen előrelépett, hazai vállalásként például a 2020 februárjában közzétett Klíma- és Természetvédelmi Akciótervben az Európai Unió körforgásos gazdaság

⁸⁸ 2018. évi V. törvény.

⁸⁹ 182/2022. (V. 24.) Korm. rendelet.

létrehozását szolgáló irányelvi előírások átültetése mellett célul tűzte ki a tiszta, hulladékmentes környezet megvalósítását. A körforgásos gazdaságról szóló irányelvcsomag alapján eszközölt irányelv-módosítások a hulladékok képződésének megelőzésével, újrafeldolgozásával és hasznosításával kapcsolatban intézkedéseket írnak elő a tagállamok számára, valamint pontos célértékeket rögzítenek.

A JÖVŐ KIHÍVÁSAI

Az Európai Környezetvédelmi Ügynökség (EEA) által közzétett jelentés⁹⁰ szerint az Európai Unió jogszabályai több mint 130 különálló környezetvédelmi célt és célkitűzést határoztak meg, amelyeket 2010 és 2050 között teljesíteni kell. A környezetvédelmi célkitűzések megvalósítása érdekében az Országgyűlés 2021 februárjában elfogadta a körforgásos gazdaság alapelveivel összhangban lévő, azok érvényre juttatását elősegítő hulladékgazdálkodási követelmények törvényi⁹¹ szintű átültetését. A törvényt több végrehajtási rendelet kiadása kísérte, amelyek az illegális hulladékelhagyás szigorúbb szankcionálására és a hulladékgazdálkodási hatóság létrehozására, feladat- és hatáskörére vonatkozó módosításokat tartalmazták. Az illegális hulladékelhagyás visszaszorítására irányuló törekvések célja az egészséges környezethez való – Alaptörvényben is rögzített – jog védelme mellett az, hogy a hulladékok ne kerülhessenek ki a kezelésüket biztosító rendszerből. A szankciók szigorodásával a hulladékgazdálkodási hatóság feladat- és hatásköre jelentősen bővült, ezért felállítottak egy erős jogosítványokkal felruházott közigazgatási szervet, a hulladékgazdálkodási hatóságot. A hulladékok mennyiségének csökkentése és hasznosítási arányuk növelése érdekében visszaváltási rendszert vezettek be az üveg- és műanyag palackokra, valamint a fémdobozokra vonatkozóan. Mindez az egyes műanyag termékek környezetre gyakorolt hatásának csökkentéséről szóló, 2019. június 5-i (EU) 2019/904 európai parlamenti és tanácsi irányelv⁹² előírásainak való megfelelést szolgálta. Szintén az irányelv előírásai alapján 2021. július 1-jétől hazánkban tilos az egyes egyszer használatos és az oxidatív úton lebomló műanyag termékek forgalomba hozatala.

A törvénymódosítások továbbá megteremtették az egyes hulladékgazdálkodási tevékenységek kizárólagos állami tevékenységgé válásához és a hulladékgazdálkodási tevékenységek ellátásának koncesszió útján történő megszervezéséhez szükséges intézkedések bevezetésének jogszabályi kereteit. A hulladékról szóló törvény 2021. évi módosításával, a koncessziós rendszer keretszabályainak kialakításával 2023. július 1-jén a hulladékgazdálkodás kikerült a kötelező önkormányzati feladatok köréből, és átkerült az állam kizárólagos feladatkörébe. Az állam ekkortól a hulladékgazdálkodási tevékenységek jelentős részét a jelenlegi szabályozási környezet átalakításával a környezetvédelem Alaptörvényben rögzített védelmi szintjének további biztosítása, a közszolgáltatási feladatellátás hatékonyságának

⁹⁰ Towards a Green Economy in Europe EU. Environmental Policy Targets and Objectives 2010–2050.

⁹¹ 2021. évi II. törvény.

⁹² Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/904 irányelve.

növelése, illetve a rezsicsökkentés vívmányainak fenntartása érdekében maga kívánja ellátni, a magánfelek bevonásával a feladatellátásba. A jövőben az állami hulladékgazdálkodási közfeladatok, vagyis a hulladékgazdálkodási közszolgáltatási résztevékenység és a hulladékgazdálkodási intézményi résztevékenység ellátását új, koncessziós modellben kívánja megvalósítani. Tekintettel arra, hogy a hulladékgazdálkodásban alkalmazott koncessziós szerződés alkalmazása új keletű hazánkban, ezt a területet a jövőben érdemes lehet nemzetközi és hazai kutatásoknak is alávetni. A hulladékgazdálkodási ágazat új, 2023. július 1-jével bevezetett koncessziós modelljének fő célja, hogy biztosítsa a hulladékgazdálkodás területén az ellátás folyamatosságát a körforgásos gazdaságra való áttérés gördülékenységének garantálása, valamint az Európai Unió által előírt környezetvédelmi célok és ezek konkrét megvalósítását szolgáló, a hulladékgazdálkodás szabályozásáról szóló uniós irányelvekben előírt célértékek maradéktalan teljesítése érdekében.

ZÁRÓGONDOLATOK

A hazai környezetvédelmi igazgatás jelenlegi intézményrendszere hosszú fejlődési folyamat eredményeként alakult ki. Ennek fényében megállapítható, hogy szoros összefüggést mutat a társadalmi-gazdasági jelenségekkel, valamint az adott kor közigazgatási folyamataival.

Az alkotmányos monarchia idejében jól láthatóak azok a környezetvédelmi problémák, amelyek a mindennapi társadalmi élet velejárójaként elindították a mai kor környezetvédelmi folyamatait. Ebben az időszakban szembesült ugyanis a társadalom azzal, hogy a jólétnek – amelyet az ipari forradalom hozott el mindannyiunk számára – negatív környezeti kockázata is vannak. Az 1918 és 1989 közötti időszak politikai és társadalmi problémái – érthető módon – elvonták a figyelmet a környezetvédelem fontosságáról, azonban a rendszerváltást követő időszakban, főleg a 2004-es uniós csatlakozást követően ez a téma előtérbe került.

Összegezve megállapítható még, hogy hazánk a közigazgatás tekintetében – különösen a központi igazgatási szervek vonatkozásában – megtette azokat az előkészítő lépéseket, amelyek a körforgásos gazdaságra való átálláshoz és a meghatározott intézkedések megvalósításához, valamint a hazai és az európai uniós környezetvédelmi célkitűzések teljesítéséhez szükségesek. Fontos feladat a jövőben a területi és helyi szervek működésének összehangolása az országos szintekkel, a környezetvédelmi programokban vállalt feladatok végrehajtásának elosztása, továbbá a várható kihívások folyamatos monitorozása és a szervezeti elemek ehhez való igazítása.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Az alkotmányreform és a közigazgatási reform. *Magyar Közigazgatás*, 1942. június 14. 1. Online: https://adt.arcanum.com/hu/view/MagyarKozigazgatás_1942/?pg=194&layout=s
- A budapesti erdők fejlesztésére az idén 12,5 mázsa fmagot, 116.360 facsemétét és 18.810 fadugványt használtak fel. *Fővárosi Hirlap*, 1927. november 30. 4. Online: https://library.hungaricana.hu/hu/view/FSZEK_HelyiLapok_FovarosHirlap_1927/?pg=473&layout=s
- A budapesti szemétből nagyszerű téglát és útburkoló anyagot gyártottak. *Fővárosi Hirlap*, 1927. szeptember 7. 9. Online: https://library.hungaricana.hu/hu/view/FSZEK_HelyiLapok_FovarosHirlap_1927/?pg=340&layout=s
- A levegő tisztaságának védelme. *Délmagyarország*, 1971. március 12. 2. Online: https://library.hungaricana.hu/hu/view/Delmagyarország_1971_03/?pg=77&layout=s
- A szemétyűjtés reformja. *Magyar Székesfőváros*, 1900. január 29. 14. Online: https://library.hungaricana.hu/hu/view/FSZEK_HelyiLapok_MagyarSzekesfovaros_1900/?pg=77&layout=s
- A szemétkerakodás újabb nehézségei. *Független Budapest*, 1936. február 12. 8. Online: https://library.hungaricana.hu/hu/view/FuggetlenBudapest_1936/?pg=47&layout=s&qquery=szem%C3%A9t
- BARTA László – LABÁDI Lajos – TAKÁCS Edit (1986): *Csongrád megye levéltára 1723–1950*. Szentés: Csongrád Megyei Levéltár. Online: https://library.hungaricana.hu/hu/view/CSOM_Seg_02/?pg=0&layout=s
- BENEDEK Gábor (2001): Szakszerűsödés és mobilitás a dualizmuskori bürokráciában. In SASFI Csaba (szerk.): *Írástörténet – szakszerűsödés. A Hajnal István Kör velemi konferenciája, 1992. szeptember 10–12*. Szombathely: Hajnal István Kör – Vas Megyei Levéltár, 141–148. Online: https://library.hungaricana.hu/hu/view/VASM_Rt_06/?pg=141&layout=s
- BERNICS Ferenc (1988): Pécs város elemi népoktatása a neoabszolutizmus korában. In SZITA László (szerk.): *Baranyai helytörténetírás. A Baranya Megyei Levéltár évkönyve, 1987/1988*. Pécs: Baranya Megyei Levéltár, 181–224. Online: https://library.hungaricana.hu/hu/view/BARM_Evk_1987-88/?pg=189&layout=s
- CSELÉNYI Zsuzsanna (1995): A magyar polgári közigazgatás 1867-től az első világháborúig. In KALÓ Ferenc – NAGY József (szerk.): *Az Eszterházy Károly Tanárképző Főiskola tudományos közleményei. Tanulmányok a történelemtudomány köréből XXII*. Eger: Eszterházy Károly Tanárképző Főiskola, 35–50. Online: http://publikacio.uni-eszterhazy.hu/3791/1/35-50_Cselenyi.pdf
- CsÍZI István (2010): Erdészeti és Faipari Hivatal (Erdészeti Hivatal, Erdőrendezési Főosztály). In CsÍZI István (szerk.): *A Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Minisztérium fondjának repertórium*. Budapest: Magyar Országos Levéltár, 65–96. Online: https://library.hungaricana.hu/hu/view/MolDigiLib_MOLsegedl_28/?pg=66&layout=s

- CSONKARÉTI Károly (1987): A magyarországi iparosodás kezdetei. *Somogyi Néplap*, 1987. május 1. 6. Online: https://library.hungaricana.hu/hu/view/SomogyMegyeiHirlap_1987_05/?pg=5&layout=s
- FARKAS CSAMANGÓ Erika (2003): A föld- és vízvédelem hatályos jogi szabályozása. *Acta Universitatis Szegediensis – Acta Juridica et Politica*, 63(2), 85–100. Online: http://acta.bibl.u-szeged.hu/7518/1/juridpol_doct_002_085-100.pdf
- GÄRTNER Ágoston (1896): *A közegészségstan alapvonalai*. Budapest: Eggenberger. Online: https://library.hungaricana.hu/hu/view/KlasszikusOrvosiKonyvek_079/?pg=0&layout=s
- GULYA Pál (1977): Az 1918. évi polgári demokratikus forradalom és a Magyar Tanácsköztársaság. In BALOGH Sándor (főszerk.): *Balassagyarmat története 896–1962*. Balassagyarmat: Balassagyarmat Város Tanácsa, 276–326. Online: https://library.hungaricana.hu/hu/view/NOGM_SK_1977_Balassagyarmat_tort_896-1962/?pg=277&layout=s
- GYENESEI József (2005): Kísérletek a vármegyei közigazgatás megreformálására az 1920-as években. In BÓSZÉ Sándor (szerk.): *Somogy megye múltjából – Levéltári évkönyv* 36. Kaposvár: Somogy Megyei Levéltár, 207–216. Online: https://library.hungaricana.hu/hu/view/SOMM_Mult_36_2005/?pg=208&layout=s
- HÁLA József (1999): Százéves a Magyar Állami Földtani Intézet épülete. *Hidrológiai Tájékoztató*, 39, 9–10. Budapest: Magyar Hidrológiai Társaság. Online: https://library.hungaricana.hu/hu/view/HidrologiaiTajekoztato_1999/?pg=10&layout=s
- HEGYESI Zoltán (2019): A járási hivatalok helye és szerepe az államigazgatási feladatok ellátásában. *Pro Publico Bono – Magyar Közigazgatás*, 7(1), 4–21. Online: <https://doi.org/10.32575/ppb.2019.1.1>
- HERNÁDY Alajos – KAUREK Róbert (1979): A vízi környezetvédelem és annak feladatai, valamint lehetőségei a Déldunántúli Vízügyi Igazgatóság területén. *Vízügyi Közlemények*, 61(2), 186–206. Online: https://library.hungaricana.hu/hu/view/VizugyiKozleme nyek_1979/?pg=203&layout=s
- H. KOHUT Mária szerk. (1971): *Források Budapest múltjából II. 1873–1919*. Budapest: Budapest Főváros Levéltára. Online: https://library.hungaricana.hu/hu/view/BFLV_BFLFK_02_1873-1919/?pg=0&layout=s
- HORVÁTH Béla (1971): Szolgáltatások, köztisztaság. *Észak-Magyarország*, 1971. február 28. 9. Online: https://library.hungaricana.hu/hu/view/EszakMagyarország_1971_02/?pg=208&layout=s
- KIRÁLY István – MOLNÁR Béla (1989): A Barátság II. kőolajszállító vezeték csőtörései; kárelhárítási tapasztalatok, javaslatok. In Magyar Hidrológiai Társaság: *VIII. Országos Vándorgyűlés. IV. kötet. Vízbázisok védelme*. Budapest: Magyar Hidrológiai Társaság, 469–477. Online: https://library.hungaricana.hu/en/view/HidrologiaiVandorgyules_1989_08_4/?pg=470&layout=s
- KISS Dezső (1958): *A Földművelés- Ipar- és Kereskedelemügyi Minisztérium levéltára (1867–1888)*. Budapest: Levéltárak Országos Központja. Online: https://library.hungaricana.hu/hu/view/MolDigiLib_LevLelt_04/?pg=0&layout=s

- KISS Dezső (1963): Ügyintézés a Földművelésügyi Minisztériumban, 1889–1944. *Levéltári Szemle*, 13(4), 158–220. Online: https://library.hungaricana.hu/hu/view/LeveltariSzemle_13_1963/?pg=517&layout=s
- KOROKNAI Ákos – SCHLEGEL Oszkár (1978): *A Rimamurány–Salgótarjáni Vasmű és előd-vállalatának vízgazdálkodása 1808–1918*. Budapest: Vízdok. Online: https://library.hungaricana.hu/hu/view/SZAK_DUNA_Vtf_11_Rimamurany/?pg=0&layout=s
- LÁSZLÓ Erika (2019): Magyarország vízügyi igazgatásának fejlődéstörténeti áttekintése a kiegyezéstől napjainkig. *Pro Publico Bono – Magyar Közigazgatás*, 7(4), 80–105. Online: <https://doi.org/10.32575/ppb.2019.4.4>
- Miért fertőzött és egészségtelen a budapesti levegő? *Független Budapest*, 1933. június 7. 7. Online: https://library.hungaricana.hu/hu/view/FuggetlenBudapest_1933/?pg=178&layout=s
- MIKÓ Zsuzsanna (2017): *Államszervezet és közigazgatás Magyarországon 1945-től napjainkig*. Budapest: Dialóg Campus. Online: <https://kti.uni-nke.hu/document/vtkk-uni-nke-hu/Miko%20Zsuzsanna%20-%20Államszervezet%20és%20közigazgatás%20Magyarországon%201945-től%20napjainkig.pdf>
- MÓRA László – PRÓDER István – GAZDA István (2015): *A magyar kémia és vegyipar kronológiája 1800–1950*. Budapest: Magyar Tudománytörténeti Intézet. Online: <http://real.mtak.hu/20628/1/kemiai%20kronol.pdf>
- Negyven esztendő a tiszta Budapest történetéből. *Fővárosi Hírlap*, 1935. október 9. 4. Online: https://library.hungaricana.hu/hu/view/FSZEK_HelyiLapok_FovarosiHirLap_1935/?pg=319&layout=s
- Országos M. Kir. Chemiai Intézet és Központi Vegyikísérleti Állomás (1907): *Az Országos M. Kir. Chemiai Intézet és Központi Vegyikísérleti Állomás 25 évi működése. Emlékirat és beszámoló*. Budapest: Országos M. Kir. Chemiai Intézet és Központi Vegyikísérleti Állomás. Online: <http://mek.oszk.hu/11700/11781/11781.pdf>
- PATRUBÁNY Gergely (1879): Budapest főváros közegészségi közigazgatása. In GERLÓCZY Gyula – DULÁCSKA Géza (szerk.): *Budapest és környéke természetrajzi, orvosi és közmívelődési leírása. Második rész*. Budapest: Magyar Királyi Egyetemi Könyvnyomda, 390–478. Online: <http://real-eod.mtak.hu/3924/2/budapesteskornyel2gerl.pdf>
- PETŐ Iván (1980): Az 1949–1950-ben működő Nehézipari Minisztérium hivataltörténete. *Levéltári Szemle*, 30(3), 407–423. Online: https://library.hungaricana.hu/hu/view/LeveltariSzemle_30_1980/?pg=412&layout=s
- POROSZKAY Ignác (1863): *Mint lehetne Pestet jobb levegővel és jobb kutakkal ellátni?* Nagy-Becskerek: Grill Károly. Online: https://books.google.hu/books?id=aiRYAAAACAAJ&printsec=frontcover&hl=hu&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false
- PRÓDER István (2012): A környezetvédelem történeti előzményei Magyarországon. In CSÁKI Krisztina (szerk.): *A Magyar Műszaki és Közlekedési Múzeum évkönyve I. 2009–2011*. Budapest: Magyar Műszaki és Közlekedési Múzeum, 196–202. Online: https://library.hungaricana.hu/hu/view/ORSZ_KOZL_ujmmkmEvkonyv_2012/?pg=197&layout=s

- Robbanó vulkánok a szeméthegek, amelyek elkeserítik a környező falvak lakóinak az életét. *Fővárosi Hírlap*, 1929. december 11. 7. Online: https://library.hungaricana.hu/hu/view/FSZEK_HelyiLapok_FovarosHirlap_1929/?pg=614&layout=s
- SRÁGLI Lajos (2005): *Ásványolajtermékek és kereskedelmük Magyarországon a XIX–XX. században*. Zalaegerszeg: Magyar Olajipari Múzeum. Online: https://library.hungaricana.hu/hu/view/SZAK_OLAJ_Sk_2005_19sz/?pg=0&layout=s
- SZABÓ Csaba szerk. (1999): *Dokumentumok Kispest történetéhez. 1873–1950*. Budapest: Budapest Főváros Levéltára.
- SZAPÁRY Gyula (1890): 42341. sz. körrendelet. *Ung*, 1890. július 13. 1. Online: https://library.hungaricana.hu/hu/view/Beregszasz_Ung_1890_07-12/?pg=4&layout=s
- Százéves a magyar meteorológia. *Nógrád*, 1970. április 7. 5. Online: https://library.hungaricana.hu/hu/view/NogradMegyeiHirlap_1970_04/?pg=44&layout=s
- TAKÁCS Éva (1976): Az osztatlan tulajdonban lévő paraszti erdőbirtokok igazgatása az állami felügyelettől az állami kezelésig. In KANYAR József (szerk.): *Somogy megye múltjából – Levéltári évkönyv 7*. Kaposvár: Somogy Megyei Levéltár, 241–299. Online: https://library.hungaricana.hu/hu/view/SOMM_Mult_07_1976/?pg=256&layout=s
- Towards a Green Economy in Europe. EU Environmental Policy Targets and Objectives 2010–2050* (2013). Online: <https://doi.org/10.2800/6337>

Jogi források

1848. évi III. törvénycikk független magyar felelős ministerium alakításáról. Online: <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=84800003.TV&searchUrl=/ezer-ev-torvenyei%3Fpagenum%3D27>
1869. évi IV. törvénycikk a birói hatalom gyakorlásáról. Online: <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=86900004.TV>
1870. évi XLII. törvénycikk a köztörvényhatóságok rendezéséről. Online: <https://net.jogtar.hu/getpdf?docid=87000042.TV&targetdate=&printTitle=1870.+évi+XLII.+törvénycikk&referer=1000ev>
1872. évi VIII. törvénycikk, az ipartörvény. Online: <https://net.jogtar.hu/getpdf?docid=87200008.TV&targetdate=&printTitle=1872.+évi+VIII.+törvénycikk&referer=1000ev>
1876. évi VI. törvénycikk a közigazgatási bizottságról. Online: <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=87600006.TV&searchUrl=/ezer-ev-torvenyei%3Fpagenum%3D29>
1879. évi XXXI. törvénycikk. Erdőtörvény. Online: <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=87900031.TV&searchUrl=/ezer-ev-torvenyei%3Fpagenum%3D30>
1885. évi XXIII. törvénycikk a vízjogról. Online: <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=88500023.TV&searchUrl=/ezer-ev-torvenyei%3Fpagenum%3D32>
1889. évi XVIII. törvénycikk az 1847/8. évi III. tc. 14. §-ának módosításáról. Online: <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=88900018.TV&searchUrl=/ezer-ev-torvenyei%3Fpagenum%3D33>

1921. évi XLVII. törvénycikk IV. Károly Ő Felsége uralkodói jogainak és a Habsburg Ház trónörökösödésének megszüntetéséről. Online: <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=92100047.TV&searchUrl=/ezer-ev-torvenyei%3Fpagenum%3D39>
1929. évi XXX. törvénycikk a közigazgatás rendezéséről. Online: <https://net.jogtar.hu/getpdf?docid=92900030.TV&targetdate=&printTitle=1929.+évi+XXX.+törvénycikk&referer=1000ev>
1946. évi I. törvénycikk Magyarország államformájáról. Online: <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=94600001.TV&searchUrl=/ezer-ev-torvenyei%3Fpagenum%3D42>
1949. évi XV. törvény új minisztériumok szervezéséről és a magyar köztársaság kormányának átalakításáról. Online: https://jogkodex.hu/jsz/1949_15_torveny_1101176
1949. évi XX. törvény. A Magyar Népköztársaság Alkotmánya. Online: https://net.jogtar.hu/getpdf?docid=94900020.TV&targetdate=ffffff4&printTitle=1949.+évi+XX.+törvény&referer=http%3A//net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi%3Fdoci%3D00000001.TXT
1950. évi IV. törvény a Magyar Népköztársaság Alkotmányának módosításáról. Online: https://jogkodex.hu/jsz/1950_4_torveny_4817132
1961. évi VI. törvény a mezőgazdasági rendeltetésű földek védelméről. Online: https://jogkodex.hu/jsz/1961_6_torveny_5319121
1976. évi II. törvény az emberi környezet védelméről. Online: www.jogiportal.hu/index.php?id=gaeohwocealjzbisq&state=19951219&menu=view
1987. évi VII. törvény Magyar Népköztársaság minisztériumainak felsorolásáról
1990. évi XXX. törvény a Magyar Köztársaság minisztériumainak felsorolásáról. Online: <https://mkogy.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99000030.TV>
1995. évi LIII. törvény a környezet védelmének általános szabályairól. Online: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99500053.tv>
2002. évi XI. törvény a Magyar Köztársaság minisztériumainak felsorolásáról. Online: <https://mkogy.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0200011.TV>
2014. évi XX. törvény Magyarország minisztériumainak felsorolásáról. Online: <https://mkogy.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1400020.TV>
2018. évi V. törvény Magyarország minisztériumainak felsorolásáról, valamint egyes kapcsolódó törvények módosításáról. Online: <https://njt.hu/jogszabaly/2018-5-00-00>
2021. évi II. törvény egyes energetikai és hulladékgazdálkodási tárgyú törvények módosításáról. Online: <https://mkogy.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A2100002.TV>
- 4175/1949. (VII. 31.) Korm. rendelet a nehézipari és a könnyűipari miniszter ügyköréről. Online: https://jogkodex.hu/jsz/1949_4175_korm_rendelet_5600393
- 1089/1954. (XI. 4.) MT határozat az Állami Gazdaságok Minisztériuma és az Országos Erdészeti Főigazgatóság felállításáról
- 1025/1965. (IX. 26.) Korm. határozat a Budapesti Levegőtisztasági Bizottság működéséről, szervezetéről
- 56/1981. (XI. 18.) MT rendelet a veszélyes hulladékok keletkezésének ellenőrzéséről és az azok ártalmatlanításával kapcsolatos tevékenységekről. Online: https://jogkodex.hu/jsz/1981_56_mt_rendelet_8803621

- 12/1983. (V. 12.) MT rendelet a zaj- és rezgésvédelemről. Online: <https://net.jogtar.hu/getpdf?docid=98300012.mt&targetdate=&printTitle=12/1983.%20%28V.%2012.%29%20MT%20rendelet&getdoc=1>
- 183/2003. (XI. 5.) Korm. rendelet az Országos Környezet- és Vízügyi Főfelügyelőség, az Országos Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Főigazgatóság és a környezetvédelmi és vízügyi miniszter irányítása alá tartozó területi szervek feladat- és hatásköréről. Online: https://jogkodex.hu/jsz/2003_183_korm_rendelet_8651319
- 341/2004. (XII. 22.) Korm. rendelet az Országos Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Főfelügyelőség, az Országos Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Főigazgatóság és a környezetvédelmi és vízügyi miniszter irányítása alá tartozó területi szervek feladat- és hatásköréről. Online: https://jogkodex.hu/jsz/2004_341_korm_rendelet_7728034
- 276/2005. (XII. 20.) Korm. rendelet a környezetvédelmi és vízügyi miniszter irányítása alá tartozó központi és területi államigazgatási szervek feladat- és hatásköréről. Online: <http://jogiportal.hu/index.php?id=ivs9zgzv3lqryh41d&state=20070101&menu=view>
- 481/2013. (XII. 17.) Korm. rendelet a környezetvédelmi, természetvédelmi, vízvédelmi hatósági és igazgatási feladatokat ellátó szervek kijelöléséről. Online: <https://njt.hu/jogszabaly/2013-481-20-22>
- 182/2022. (V. 24.) Korm. rendelet a Kormány tagjainak feladat- és hatásköréről. Online: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a2200182.kor>
- 132/2003. (XII. 11.) OGY határozat a 2003–2008. közötti időszakra szóló Nemzeti Környezetvédelmi Programról. Online: <https://mkogy.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a03h0132>. OGY
- Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/904 irányelve (2019. június 5.) egyes műanyagtermékek környezetre gyakorolt hatásának csökkentéséről (EGT-vonatkozású szöveg). Online: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019L0904>
- Budapest Főváros Tanácsa Végrehajtó Bizottsága üléseinek jegyzőkönyvei (HU BFL XXIII.102.a.1). 1960. március 23. Online: https://library.hungaricana.hu/hu/view/HU_BFL_XXIII_102_a_1_1960-03-23/?pg=0&layout=s
- Nemzeti Környezetügyi Intézet alapító okirata, módosításokkal egységes szerkezetben* (2013). Online: <https://net.jogtar.hu/getpdf?docid=A13K0326.MKA&targetdate=&printTitle=Nemzeti+K%C3%B6rnyezet%C3%BCgyi+Int%C3%A9zet&getdoc=1>

Veres-László Erika okleveles környezetmérnök és a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Kar Közigazgatás-tudományi Doktori Iskola doktori hallgatója. Környezetmérnök (MSc)-végzettségét 2014-ben a gödöllői Szent István Egyetemen szerezte. Kutatási területét a környezetvédelem és a közigazgatás különböző szintjei képezik.